

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διπλωματική Εργασία:

Διεκδικώντας την πόλη: Συνειδητές παρεμβάσεις
κατοίκων στην διαμόρφωση του αστικού χώρου

Εκπονήτρια: Μαυροειδή Αμαλία

Επιβλέπων καθηγητής: Σαπουνάκης Α.

Βόλος, 2015

Περίληψη

Είναι γεγονός ότι οι σύγχρονες πόλεις αποτελούν κέντρα οικονομικών δραστηριοτήτων και ανταλλαγών. Ταυτόχρονα ο ίδιος ο χώρος της πόλης μοιάζει να έχει μετατραπεί σε εμπόρευμα, με την ανταλλακτική του αξία να κυριαρχεί έναντι της αξίας χρήσης του. Εξαρτάται από την αγορά και έχει υιοθετήσει έναν ιδιαίτερα τεχνοκρατικό χαρακτήρα που δεν αφήνει περιθώρια στον χρήστη του χώρου να συμμετέχει σε ζητήματα που αφορούν την πόλη του. Ως αποτέλεσμα η πόλη χάνει σταδιακά την ανθρωποκεντρική διάσταση και δεν νοείται σαν δημόσιο αγαθό. Κατά καιρούς, έρχεται η αντίδραση στο φαινόμενο αυτό από την πλευρά των κατοίκων των πόλεων. Ομάδες κατοίκων συντονίζουν τις προσπάθειές τους και διεκδικούν χώρους για τους οποίους έχουν συγκεκριμένους στόχους, εκφράζοντας την ιδέα ότι ο χώρος πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες αυτών που τον χρησιμοποιούν. Οικειοποιούνται, αναδιαμορφώνουν τους χώρους αυτούς και τους λειτουργούν οι ίδιοι μέσα από συμμετοχικές και αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες. Ουσιαστικά διεκδικούν το δικαίωμα η πόλη να είναι έργο των κατοίκων της. Η παρούσα εργασία προσπαθεί να εντοπίσει και να αναλύσει τέτοια εγχειρήματα συνειδητής παρέμβασης και ενεργούς συμμετοχής κατοίκων στην διαμόρφωση του αστικού χώρου.

Λέξεις κλειδιά: πόλεις, χρήστης του χώρου, ανθρωποκεντρική διάσταση, κάτοικοι, Οικειοποίηση, αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες, συνειδητή παρέμβαση, ενεργός συμμετοχή

Abstract

It's a fact that the contemporary cities are centers of economic activities and financial transactions. At the same time the city space seems to be a commodity, whose exchange value dominates over the use value. It depends on the market and has a highly technocratic character, that doesn't allow the users of city space participating in issues concerning their city. As a result, the city gradually loses its anthropocentric dimension and is not intended as a public good. At times, the reaction to this phenomenon comes from the urban citizens. Residents groups coordinate their efforts and claim city areas for which they have specific goals, expressing the idea that the space should meet the needs of those who use it. They appropriate and reshape areas, which operate themselves through self-management and participatory processes. Essentially, they claim the right for the city to be work of its residents. This paper

seeks to identify and analyze venturing of conscious intervention and active participation of city residents in shaping the urban space

Key Words: cities, user of city space, anthropocentric dimension, residents, appropriating, self-management processes, conscious intervention, active participation

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Εισαγωγή	5
1. Ανθρωποκεντρική και κοινωνιολογική προσέγγιση του χώρου	7
1.1 Χώρος και άνθρωπος υπό το πρίσμα της περιβαλλοντικής κοινωνικής ψυχολογίας	7
1.1.1 Αντίληψη και ερμηνεία του χώρου	7
1.1.2 Συμπεριφορά και δράση στο χώρο	9
1.2 Κοινωνική παραγωγή του χώρου και η έννοια του δικαιώματος στην πόλη	12
1.2.1 Η παραγωγή του χώρου σύμφωνα με τον Lefebvre	12
1.2.2 Το δικαίωμα στην πόλη	16
1.3 Το αστικό βίωμα, το δικαίωμα και η ανάγκη οικειοποίησης του χώρου	18
2. Συνειδητές παρεμβάσεις κατοίκων στη διαμόρφωση του αστικού χώρου	23
2.1 Παραδείγματα αυτοδιαχειριζόμενων χώρων σε πόλεις του εξωτερικού	23
2.1.1 Η Κριστιάνια στην Κοπεγχάγη	23
2.1.2 Το People’s Park στο Μπέρκλεϋ	36
2.2 Παραδείγματα αυτοδιαχειριζόμενων χώρων σε ελληνικές πόλεις	47
2.2.1 Αθήνα	47
2.2.1.1 Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόχου πηγής στα Εξάρχεια	47
2.2.1.2. Αυτόδιαχειριζόμενο πάρκο Κύπρου και Πατησίων	50
2.2.1.3 Δημοτική αγορά Κυψέλης	52
2.2.2 Βόλος	55
2.2.2.1 Κατάληψη Τερμίτα	55
2.2.2.2 Κατάληψη Ματσάγγου	61
3. Συμπεράσματα	65
Βιβλιογραφία	70
Παράρτημα Φωτογραφιών	79

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σαπουνάκη Αριστείδη, για την βοήθεια και την καθοδήγησή του σχετικά με την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής. Η ανταπόκρισή του ήταν άμεση για την επίλυση αποριών και προβληματισμών.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Νικολό Βογιαζίδη για την προθυμία του να βοηθήσει οποιαδήποτε στιγμή χωρίς να είναι υποχρεωμένος. Ευχαριστώ για τις ιδιαίτερα παραγωγικές συζητήσεις και για όλες τις συμβουλές.

Εισαγωγή

Ο τρόπος με τον οποίο έχουν εξελιχθεί οι πόλεις σε κέντρα έντονης οικονομικής δραστηριότητας, τους προσδίδει έναν τεχνοκρατικό χαρακτήρα που δίνει την αίσθηση ότι ο σκοπός όσων διαχειρίζονται τα ζητήματα του αστικού χώρου (κράτος, δήμοι κ.λπ.) είναι η επίτευξη του μέγιστου δυνατού οικονομικού κέρδους. Έτσι οι πόλεις σχεδιάζονται και διαμορφώνονται από τις αρμόδιες αρχές σε συνεργασία με ιδιώτες που διαθέτουν μεγάλα οικονομικά κεφάλαια. Αναπτύσσονται με τρόπο που δίνει προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη και υπακούει σε οικονομικά συμφέροντα, ενώ ο άνθρωπος και οι ανάγκες του έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Ως αποτέλεσμα ο σύγχρονος άνθρωπος που κατοικεί στην πόλη αισθάνεται ότι η καθημερινότητά του εξελίσσεται μέσα σε ένα χωροχρονικό πλαίσιο που έχουν διαμορφώσει άλλοι για τον ίδιο χωρίς να λάβουν υπόψη τις επιθυμίες και τις ανάγκες του. Τι συμβαίνει όμως όταν ο κάτοικος της πόλης από παθητικός δέκτης των εξελίξεων επιλέγει να συμμετέχει ενεργά στον τρόπο που διαμορφώνεται ο χώρος της πόλης του; Στην παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται μια προσπάθεια εντοπισμού και ανάλυσης περιπτώσεων που αφορούν την διεκδίκηση, από την πλευρά κατοίκων, του δικαιώματος για ενεργό συμμετοχή στην παραγωγή του αστικού χώρου.

Για να φτάσουμε όμως στην ανάλυση και τη συζήτηση γύρω από τέτοιου είδους εγχειρήματα, κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει μια ανθρωποκεντρική και κοινωνιολογική προσέγγιση του χώρου ώστε να μελετηθεί ως ένα βαθμό η σχέση του με τον άνθρωπο και την κοινωνία. Έτσι στο υποκεφάλαιο 1.1.1 γίνεται μια αναφορά σε παράγοντες που συμβάλουν στη διαδικασία αντίληψης και ερμηνείας του χώρου από τον άνθρωπο ενώ στη συνέχεια, το υποκεφάλαιο 1.1.2 αναφέρεται στους παράγοντες που συμβάλουν και σχετίζονται με την συμπεριφορά και τη δράση του ανθρώπου στο χώρο. Για να πραγματοποιηθεί αυτή η προσέγγιση χρειάστηκε να μελετηθούν κείμενα σχετικά με την περιβαλλοντική κοινωνική ψυχολογία, συγγραφέων όπως ο D. Canter, ο Π. Κοσμόπουλος κ.α.

Στη συνέχεια πραγματοποιείται ένα πέρασμα από τη σχέση του χώρου με τον άνθρωπο, στη σχέση του χώρου με την κοινωνία. Γίνεται αναφορά στην κοινωνική παραγωγή του χώρου (υποκεφάλαιο 1.2.1) και στην έννοια του δικαιώματος στην πόλη (υποκεφάλαιο 1.2.2). Αυτές οι δύο έννοιες είναι στενάτα συνδεδεμένες με το

έργο του H. Lefebvre, έργα του οποίου μελετήθηκαν για της ανάγκες του κεφαλαίου παράλληλα με εκείνα άλλων όπως του D. Harvey, του Στ. Σταυρίδη κ.α.

Ακολουθεί το κεφάλαιο 1.3 το οποίο επισημαίνει και θέτει σε πρωταγωνιστικό ρόλο τη σημαντικότητα του βιώματος στην πόλη, δηλαδή της αστικής εμπειρίας. Αναφέρεται στην αστική ζωή και υπογραμμίζει ότι παρόλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, επιβιώνει και επιδιώκει να προσοικειωθεί το χώρο και το χρόνο.

Το κεφάλαιο 2 παραθέτει μια σειρά από περιπτώσεις που αφορούν διεκδικήσεις χώρων εντός πόλεων από ομάδες κατοίκων. Οι κάτοικοι καταλαμβάνουν χώρους για τους οποίους έχουν συγκεκριμένους στόχους, τους αναδιαμορφώνουν και τους λειτουργούν οι ίδιοι μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες. Το κεφάλαιο 2 χωρίζεται σε δύο υποκεφάλαια. Το υποκεφάλαιο 2.1 αφορά εγχειρήματα που πραγματοποιήθηκαν σε πόλεις του εξωτερικού. Πρόκειται για δύο περιπτώσεις, την Κριστιάνια στην Κοπεγχάγη και το People’s Park στο Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνια. Το υποκεφάλαιο 2.2 αφορά εγχειρήματα που πραγματοποιήθηκαν σε δύο ελληνικές πόλεις, την Αθήνα και το Βόλο. Έτσι στο υποκεφάλαιο 2.2.1 ακολουθεί η παρουσίαση των περιπτώσεων της Αθήνας, οι οποίες είναι οι εξής: το Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόχου πηγής στα Εξάρχεια, το Αυτόδιαχειριζόμενο πάρκο Κύπρου και Πατησίων και η Δημοτική αγορά Κυψέλης. Στη συνέχεια, στο υποκεφάλαιο 2.2.2 παρουσιάζονται δύο περιπτώσεις στο Βόλο, η Κατάληψη Τερμίτα και η Κατάληψη Ματσάγγου. Για τις ανάγκες του κεφαλαίου αυτού πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις από μέλη των Καταλήψεων.

Τέλος στο κεφάλαιο 3 παρατίθενται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εργασία και γίνεται μια προσπάθεια να επισημανθούν τα κοινά στοιχεία που παρουσιάζουν οι περιπτώσεις που αναλύθηκαν.

1. Ανθρωποκεντρική και κοινωνιολογική προσέγγιση του χώρου

1.1 Χώρος και άνθρωπος υπό το πρίσμα της περιβαλλοντικής κοινωνικής ψυχολογίας

1.1.1 Αντίληψη και ερμηνεία του χώρου

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να γίνει μια αναφορά σε παράγοντες που συμβάλουν στη διαδικασία αντίληψης και ερμηνείας του χώρου από τον άνθρωπο. Αυτή η αναφορά θεωρείται αναγκαία, καθώς στα πλαίσια της παρούσας εργασίας η οποία επιδιώκει να παρατηρήσει τρόπους με τους οποίους άνθρωποι που κατοικούν την πόλη συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αστικού χώρου, αναπόσπαστο κομμάτι αποτελούν οι σχέσεις που αναπτύσσουν οι άνθρωποι με το χώρο καθώς και οι ατομικές και οι συλλογικές τους ερμηνείες για αυτόν. Όπως αναφέρει και ο Σταυρίδης (1990), *“Η εμπειρία του χώρου είναι αναπόσπαστα φορτισμένη με τον τρόπο που τον αντιλαμβάνεται, τον αναγνωρίζει και τον αξιολογεί η ίδια η κοινωνία που τον κατοικεί.”*

Η παραγωγή του χώρου εξ ορισμού θέτει στους αρχιτέκτονες και στους πολεοδόμους το ζήτημα της δημιουργίας μορφής. Σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας υπάρχει ο προσδιορισμός της έννοιας της μορφής καθώς και η ερμηνεία της. Ο χώρος μπορεί να χαρακτηριστεί λοιπόν ως ένα σύνολο υλικών μορφών που καθορίζεται από την ανθρώπινη δραστηριότητα αλλά και την καθορίζει, καθώς αποτελεί το πεδίο δράσης αυτής. Μέσα από την ανθρώπινη δράση ο χρήστης αντιλαμβάνεται το χώρο και του αποδίδει νόημα είτε ατομικά είτε συλλογικά (Στεφάνου & Στεφάνου, 1999).

Η μορφή του χώρου αποτελεί σημείο αναφοράς, μια συλλογική δομή για το χρήστη, την οποία επεξεργάζεται ανάλογα με το αντίκρισμα που έχει πάνω του. Οι ατομικές ερμηνείες δίνουν νόημα στη συλλογική δομή του χώρου, μέσω της χρήσης. Η πολλαπλότητα στην ερμηνεία της μορφής, είναι αυτή που την κάνει ευέλικτη σε διαφορετικές χρήσεις και συνεπώς πιο άμεσα οικειοποιήσιμη από περισσότερους χρήστες (Στεφάνου & Στεφάνου, 1999).

Η προσωπική ερμηνεία του ανθρώπου για τη μορφή, είναι η γνώμη που αρχικά περιγράφει το πράγμα πρακτικά, ψυχολογικά και νοητικά, στη συνέχεια περιγράφει τη λειτουργία που επιτελεί, την ηθική και την ωφελιμότητά του, και τέλος περιγράφει

τη σημασία, το συμβολισμό και την ιδεολογία του. Έτσι η ερμηνεία, φαίνεται να κατευθύνεται, έστω και υποσυνείδητα, από μια τάση που ωθεί προς ολοκλήρωση, προς πληρότητα των πρακτικών, των ψυχολογικών και νοητικών αναγκών του κάθε ανθρώπου. Μέσα από τις προσωπικές ερμηνείες για το χώρο και τις μορφές που τον απαρτίζουν, ο χώρος γίνεται τόπος με ιδιαίτερο χαρακτήρα για τον οποίο οι άνθρωποι έχουν μια γνώμη και με τον οποίο αναπτύσσουν μια σχέση. Έτσι, ο τόπος αποκτά για τον άνθρωπο μια φυσιογνωμία με την οποία συναλλάσσεται και συνδιαλέγεται (Στεφάνου & Στεφάνου, 1999).

Σύμφωνα με τον D. Canter, μία σημαντική παρατήρηση για τους χώρους είναι ότι αποτελούν «κοινές» απόψεις εμπειρίας, με την έννοια ότι οι χώροι είναι συστατικά των αντιληπτικών μας συστημάτων που αντλούν την εγκυρότητά τους από την ομοιότητα τους με αυτά των άλλων ανθρώπων που έχουν την εμπειρία των ίδιων χώρων. Με τον τρόπο αυτό, ο χώρος είναι δυνατόν να αποτελεί μέρος δημόσιας συνδιαλλαγής και αίσθησης, ενώ ταυτόχρονα είναι συστατικό ατομικών/προσωπικών αντιληπτικών συστημάτων. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή αυτή η άποψη, ο Canter παραθέτει ένα παράδειγμα. Αν σε μια αίθουσα διαλέξεων ο ομιλητής καθίσει στο πίσω μέρος αυτής, με την προοπτική ότι οι φοιτητές θα καθίσουν στα θρανία τους και θα τον κοιτάζουν κατά πρόσωπο, μέχρι να καταλάβουν ως ένα βαθμό την δική του αντίληψη για το χώρο, η χρήση του χώρου από τους φοιτητές δεν θα είναι κατάλληλη (Canter, 1988).

Για να χρησιμοποιήσει έναν οποιονδήποτε χώρο ο άνθρωπος, θα πρέπει να έχει κάποια συναίσθηση του πρότυπου δραστηριοτήτων οι οποίες αναμένονται σε αυτόν καθώς και του πόσο ικανοποιητικές είναι αυτές οι δραστηριότητες. (Kelly, 1955). Σε κάθε χώρο αντλούνται και μεταδίδονται συστήματα κοινωνικών κανόνων έτσι ώστε η χρήση του να είναι πιο αποτελεσματική για την κοινωνία. Το αν για παράδειγμα, μια ανοιχτή περιοχή θεωρείται και αντιμετωπίζεται από τους χρήστες της σαν δημόσιο μονοπάτι ή ιδιωτικός κήπος, καθορίζεται εν μέρει από τους κώδικες που έγιναν αποδεκτοί, και που κυβερνούν εκείνο το χώρο, και από την ευκολία με την οποία οι άνθρωποι που επισκέπτονται εκείνο το χώρο μπορούν να αναγνωρίσουν ή να μάθουν αυτούς του κώδικες (Ellis, 1982).

Ένας επιπλέον παράγοντας που αξίζει να αναφερθεί και αφορά την κατανόηση της εμπειρίας του χώρου από τον άνθρωπο είναι ο περιβαλλοντικός ρόλος. Οι ρόλοι που

έχουν οι άνθρωποι σε ένα οποιοδήποτε περιβάλλον επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται το περιβάλλον (Harré, 1979). Το μοντέλο αξιολόγησης του χώρου έχει ονομαστεί από τον Canter (1988) και ως μοντέλο «σκοπιμότητας» του χώρου. Με τον όρο σκοπιμότητα υπογραμμίζει το γεγονός ότι ο άνθρωπος σε οποιοδήποτε περιβάλλον και αν βρίσκεται, έχει πάντοτε ένα συγκεκριμένο ρόλο τον οποίο αντιλαμβάνεται στα πλαίσια του περιβάλλοντος αυτού. Ο «περιβαλλοντικός ρόλος» του ανθρώπου επηρεάζει, με τη σειρά του την αξιολόγηση του σχετικά με το συγκεκριμένο περιβάλλον. Επηρεάζει δηλαδή και τον βαθμό ικανοποίησης που αισθάνεται στο χώρο.

Αυτό που προκύπτει ως συμπέρασμα από τα παραπάνω είναι ότι η κατανόηση και η ερμηνεία του χώρου, είναι στενότερα συνδεδεμένες με την συμπεριφορά και την δραστηριότητα στο χώρο. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, μέσα από την ανθρώπινη δράση ο χρήστης αντιλαμβάνεται το χώρο και του αποδίδει νόημα είτε ατομικά είτε συλλογικά αλλά την ίδια στιγμή σύμφωνα με φράση του K. Lewin (1951) *“Η κοινωνική δράση, ακριβώς όπως και η φυσική δράση οδηγείται από την αντίληψη”*. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης της σχέσης μεταξύ της ανθρώπινης συμπεριφοράς και της δράσης με το χώρο.

1.1.2 Συμπεριφορά και δράση στο χώρο

Ο χώρος θεωρείται βασικός παράγοντας για την κατανόηση των ανθρώπινων πράξεων. Το περιβάλλον συμπεριφοράς και οι καταστάσεις, εμφανίζονται μέσα στο χώρο. Σε ίδια ή διαφορετικά σημεία του χρόνου είναι δυνατόν, ένας χώρος να φιλοξενεί πολλά περιβάλλοντα συμπεριφοράς ή καταστάσεις. Αποτελεί μέρος της εμπειρίας και δεν μπορεί να καθοριστεί ανεξάρτητα από τους ανθρώπους οι οποίοι τον βιώνουν. Γενική παραδοχή άλλωστε, αποτελεί το γεγονός ότι οι άνθρωποι πάντα τοποθετούν τις πράξεις τους μέσα σε ένα χώρο που μπορεί να καθοριστεί και ότι η φύση αυτού του χώρου που είναι τόσο καθορισμένος, είναι ένα σημαντικό συστατικό στην κατανόηση των ανθρώπινων πράξεων και εμπειριών (Canter, 1988).

Οπότε, ένας στόχος για οποιαδήποτε επιστήμη της εντοπισμένης ανθρώπινης πράξης είναι η ταξινόμηση των χώρων μέσα στους οποίους οι πράξεις αυτές εμφανίζονται. Για την διάκριση των χώρων προτείνονται τρία σύνολα ιδιοτήτων τις οποίες διαθέτουν:

- Οι δραστηριότητες οι οποίες συμπεραίνεται πως εμφανίζονται σε ένα χώρο, και οι λόγοι για αυτές.
- Οι αξιολογικές αντιλήψεις που σχετίζονται με την ύπαρξη αυτών των δραστηριοτήτων.
- Οι φυσικές ιδιότητες του χώρου, όπως εκτιμώνται σε σχέση με τις δραστηριότητες.

(Canter, 1988)

Στο βιβλίο του Πάνου Κοσμόπουλου με τίτλο «Περιβαλλοντική κοινωνική ψυχολογία: Η αντίληψη του χώρου», παρουσιάζεται ένα προκαταρκτικό περίγραμμα του πεδίου μελέτης του περιβάλλοντος και της συμπεριφοράς, το οποίο έχει σαν βάση του τον ορισμό του K. Lewin, σύμφωνα με τον οποίο η ανθρώπινη συμπεριφορά αποτελεί συνολικό προϊόν, τόσο προσωπικών όσο και περιστασιακών παραγόντων.

$$\text{Συμπεριφορά} = f \left(\begin{array}{l} \text{Διαπροσωπικές} \\ \text{λειτουργίες} \end{array} * \begin{array}{l} \text{Περιβαλλοντικές} \\ \text{διαστάσεις} \end{array} \right)$$

Βιολογικές και
 ψυχολογικές
 λειτουργίες

Υλικές,
 κοινωνικές και
 πολιτιστικές
 διαστάσεις του
 περιβάλλοντος

Στο περίγραμμα αυτό η συμπεριφορά παρουσιάζεται ως συνάρτηση των διαπροσωπικών λειτουργιών του ανθρώπου με τις περιβαλλοντικές διαστάσεις. Ως διαπροσωπικές λειτουργίες εννοούνται οι βιολογικές και ψυχολογικές λειτουργίες του ανθρώπου, ενώ ως περιβαλλοντικές διαστάσεις εννοούνται οι υλικές, κοινωνικές, και πολιτιστικές διαστάσεις του περιβάλλοντος (Κοσμόπουλος, 2000).

Μιας και αντικείμενο του συγκεκριμένου κεφαλαίου αποτελεί η συμπεριφορά και η δράση του ανθρώπου στο χώρο, αξίζει να αναφερθεί η αντίστοιχη θέση του D. Canter, ο οποίος το 1984, στο Δυτικό Βερολίνο και στα πλαίσια του όγδοου συνεδρίου «Περιβάλλον και Ανθρώπινη Ενέργεια», παρουσίασε μια εργασία του με τίτλο «Δράση και χώρος: η υπαρξιακή διαλεκτική». Σε αυτή του την παρουσίαση, αρχικά αμφισβητεί την υποτιθέμενη διάσταση ανάμεσα στο περιβάλλον και την συμπεριφορά, και την αντικαθιστά με μια δυναμική αλληλεπίδραση της πράξης και

του χώρου. Επισημαίνει δηλαδή την ύπαρξη μιας διαλεκτικής διαδικασίας που διαρκώς δημιουργεί αλλαγές στις μορφές και στην έννοια των πράξεων σε σχέση με το χώρο. Κυρίαρχο ρόλο σε αυτή την διαδικασία έχουν οι συνειδητές προσπάθειες σχηματισμένες από τη γνώση του εαυτού κάποιου ανθρώπου αλλά και του ρόλου του μέσα σε κάποια δεδομένα πλαίσια.

Οι προσπάθειες και οι πράξεις, είναι από μόνες τους σχηματισμένες από κανόνες που έχουν σχέση με το χώρο, σε συσχετισμό με άλλους, και τα αποτελέσματα αντανακλώνονται μέσω της εκφραζόμενης ικανοποίησης σε κάποιο δεδομένο χώρο. Κατ' επέκταση, το σχέδιο ενός χώρου δεν μπορεί να φανεί σαν ένα ουδέτερο περίβλημα που περιέχει συγκεκριμένες συμπεριφορές. Οι φυσικές φόρμες πρέπει ενεργά να αντανακλούν και να εκφράζουν τη συναλλαγή δράσης/χώρου της οποίας είναι μέρος (Canter, 1984).

Το αντικείμενο ενασχόλησης δεν πρέπει να είναι το περιβάλλον και η συμπεριφορά αλλά η πράξη και ο χώρος. Η έννοια της πράξης διαφέρει από την έννοια της συμπεριφοράς κατά πολλούς τρόπους, η πιο σημαντική όμως διαφορά είναι ότι οι πράξεις ενσωματώνουν τους ενσυνείδητους σκοπούς. Οι πράξεις του ανθρώπου περιλαμβάνουν προθέσεις του τι θα επιθυμούσε να πετύχει μ' αυτές τις πράξεις. Επιπλέον, για να μπορέσουμε σαν ανθρώπινα πλάσματα να ενεργήσουμε στο περιβάλλον μας, χρειάζεται να κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα στους εαυτούς μας και το περιβάλλον μας. Και για να ξέρουμε τι είναι πιθανό, πρέπει να έχουμε την εμπειρία των πράξεων μας, τις οποίες μπορούμε να κατανοήσουμε μόνο ενεργώντας στο περιβάλλον μας (Canter, 1984).

Ο κάθε άνθρωπος αποτελεί μέρος ενός κοινωνικού γενικού πλαισίου, μέσα στο οποίο προσπαθεί να πετύχει αποδεκτά επίπεδα ικανοποίησης, μέσω της αλληλεπίδρασης με άλλους ανθρώπους και σε συγκεκριμένους χώρους. Έτσι, χρησιμοποιεί ενεργά και με τον καταλληλότερο δυνατό τρόπο, το περιβάλλον ώστε να πετύχει προσωπικούς και κοινωνικούς στόχους (Canter, 1988).

Ένας ακόμα παράγοντας που επηρεάζει την δραστηριότητα του ανθρώπου στο χώρο είναι ο ρόλος του σε αυτόν. Προκειμένου να εξηγηθούν οι διάφορες μορφές των ανθρώπινων πράξεων, πρέπει αντί να αποτελούν επίκεντρο οι ατομικές διαφορές στις διάφορες προσωπικότητες, το ενδιαφέρον να στραφεί στους ρόλους των ανθρώπων μέσα σε ένα δοσμένο κοινωνικό και θεσμικό πλαίσιο. Ο Canter είναι

κατηγορηματικός στο ότι οι διαφορές των ρόλων αντανακλώνται σε διαφορετικές μορφές πράξεων και σε διαφορετικές αντιλήψεις συνδιαλλαγής με το περιβάλλον (Canter, 1984).

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, αξίζει να αναφερθεί η άποψη του Π. Κοσμόπουλου σύμφωνα με την οποία, μόνο μέσω της επίδρασης πάνω στο περιβάλλον μπορεί ο άνθρωπος να αξιολογήσει το ποσοστό αντιστοιχίας μεταξύ του περιβάλλοντος και των αναγκών του. Η βελτιστοποίηση του ανθρώπινου περιβάλλοντος αποδίδει μεγαλύτερη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή ατόμων και ομάδων ως προς τη διαμόρφωση, το συμβολισμό και τη χρήση του περιβάλλοντος (Κοσμόπουλος, 2000).

1.2 Κοινωνική παραγωγή του χώρου και η έννοια του δικαιώματος στην πόλη

1.2.1 Η παραγωγή του χώρου σύμφωνα με τον Lefebvre

Η έννοια της κοινωνικής παραγωγής του χώρου προέρχεται από την κοινωνιολογία και την γεωγραφία και είναι κυρίως συνδεδεμένη με το έργο του Γάλλου φιλόσοφου Henri Lefebvre, ο οποίος υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους και τους πιο σημαντικούς στοχαστές των χωρικών σχέσεων και της παραγωγής του χώρου. Προσέγγισε την έννοια του χώρου και την κοινωνική παραγωγή αυτού εστιάζοντας στην καθημερινή ζωή και αναδεικνύοντας τη σημασία του «βιωμένου» χώρου, δηλαδή του χώρου των χρηστών, συμβάλλοντας σημαντικά στη γεωγραφική σκέψη.

Εκείνο που έχει τεράστια σημασία στο έργο του Lefebvre είναι η ανάδειξη της σπουδαιότητας που έχει για την κριτική της αστικής εμπειρίας και την υπέρβασή της, η συγκρότηση και άρθρωση των εννοιών. Όπως το δικαίωμα στην πόλη, μια σειρά από έννοιες που εισήγαγε ο Lefebvre στην μελέτη των αστικών φαινομένων επιχειρούν να ενοποιήσουν κριτικά τα διεσπαρμένα πεδία γνώσης και στοχασμού που αναφέρονται στο χώρο και την κοινωνική του σημασία (Σταυρίδης 2007). Η πολυσυζητημένη τριμερής διάκριση σε πρακτικές χώρου, αναπαραστάσεις χώρου και αναπαραστατικούς χώρους που εισηγείται στο βιβλίο του «Η παραγωγή του χώρου» συνιστά μια εννοιακή τριάδα που δοκιμάζει να αντιμετωπίσει σε μια ενιαία θεωρητική προοπτική και το χώρο ως βίωμα και το χώρο ως αφηρημένη έννοια (χώρο για τον οποίο μιλούν, για παράδειγμα, τα μαθηματικά) και το χώρο ως συμβολικό σύστημα (στην καθημερινή ζωή όσο και στις τέχνες) (Σταυρίδης, 2007).

Ο κοινωνικός χώρος είναι κοινωνικό προϊόν. Προκειμένου να κατανοηθεί αυτή η θεμελιώδης αρχή, είναι πρωταρχικής σημασίας να καταρριφθεί η αντίληψη ότι ο χώρος αποτελεί μια ανεξάρτητη υλική πραγματικότητα που υπάρχει “από μόνη της”. Στη βάση αυτή, ο Lefebvre χρησιμοποιώντας την έννοια της παραγωγής του χώρου προϋποθέτει μια θεωρία που αντιλαμβάνεται το χώρο ως θεμελιωδώς συνδεδεμένο με την κοινωνική πραγματικότητα. Επομένως, ο χώρος αυτός καθαυτός δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως επιστημολογική θέση. Ο χώρος δεν υπάρχει “από μόνος του” αλλά παράγεται (Goonewardena, Kipfer, Milgrom, Schmid, 2008).

Ο χώρος δεν αποτελεί απλά ένα άθροισμα υλικών δεδομένων που εμποδίζουν ή διευκολύνουν κάποιες κοινωνικές δραστηριότητες. Η ίδια η κοινωνία προβάλλεται πάνω στο χώρο της, τον «παράγει» με μια έννοια του όρου που πρέπει να την επεκτείνουμε. Ο υλικός μετασχηματισμός του περιβάλλοντος («φυσικού» και «τεχνητού») είναι μόνο ένα μέρος της παραγωγής του χώρου. Χώρος παράγεται και μέσα από την ερμηνεία, την επιλογή κέντρων προσοχής, την επένδυση κοινωνικών αξιών. Μ’ άλλα λόγια παράγεται απ’ τον τρόπο που τον εννοεί και τον αξιοποιεί κάθε κοινωνία (Σταυρίδης, 1990).

Η προσέγγιση του κοινωνικού χώρου από τον Lefebvre πραγματοποιείται μέσω μιας σχεσιακής αντίληψης του χώρου και του χρόνου. Ο χώρος σημαίνει ταυτοχρονισμό, δηλαδή δηλώνει τη συγχρονική τάξη της κοινωνικής πραγματικότητας. Από την άλλη, ο χρόνος δηλώνει τη διαχρονικότητα και κατ’ επέκταση την ιστορική πορεία της κοινωνικής παραγωγής (Goonewardena κ.α., 2008).

Η κοινωνία λοιπόν, δεν σημαίνει ένα χωροχρονικό σύνολο σωμάτων και ύλης αλλά ούτε ένα συνολικό άθροισμα δράσεων και πρακτικών. Κεντρικό ρόλο στη υλιστική θεωρία του Lefebvre έχουν οι άνθρωποι με τη σωματικότητά τους, με την ευαισθησία τους, με την φαντασία τους, με τη σκέψη και τις ιδεολογίες τους. Άνθρωποι που δημιουργούν σχέσεις μεταξύ τους μέσω της δράσης και της πρακτικής τους (Goonewardena κ.α., 2008).

Ο Lefebvre βασίζει τη θεωρία του για την παραγωγή του κοινωνικού χώρου και του κοινωνικού χρόνου πάνω σε αυτές τις παραδοχές. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη ο χώρος και ο χρόνος δεν είναι αμιγώς υλικοί παράγοντες, αλλά ούτε μπορούν να οριστούν ως αμιγείς έννοιες. Είναι κατανοητό ότι είναι αναπόσπαστα στοιχεία της κοινωνικής πρακτικής. Ο χώρος και ο χρόνος αποτελούν κοινωνικά προϊόντα.

Συνεπώς, αποτελούν τόσο αποτέλεσμα όσο και προϋπόθεση της κοινωνικής παραγωγής (Goonewardena κ.α., 2008).

Στο βιβλίο του “Η Παραγωγή του Χώρου” (1974), ο Lefebvre σηματοδοτεί μια φαινομενολογική προσέγγιση στις τρεις διαστάσεις της παραγωγή του χώρου. Αυτές οι τρεις διαστάσεις είναι ο αντιληπτός χώρος (the perceived space), ο νοητός χώρος (the conceived space) και ο βιωμένος χώρος (the lived space). Η τριάδα αυτή είναι ταυτόχρονα ατομική αλλά και κοινωνική. Δεν αποτελεί συστατικό μόνο για την αυτό-παραγωγή του ανθρώπου αλλά και για την αυτό-παραγωγή της κοινωνίας. Και οι τρεις αυτές έννοιες δηλώνουν ατομικές και κοινωνικές διεργασίες (Goonewardena et al., 2008).

Ο αντιληπτός χώρος ή αλλιώς χωρικές πρακτικές (the perceived space – Spatial practice)

Κατά τον Lefebvre, ο αντιληπτός χώρος ή οι χωρικές πρακτικές μιας κοινωνίας ενσαρκώνουν μια στενή σύνδεση, μέσα στα πλαίσια του αντιληπτού χώρου, μεταξύ της καθημερινής πραγματικότητας (της καθημερινής ρουτίνας) και της αστικής πραγματικότητας (των διαδρομών και τα δικτύων που συνδέουν τους τόπους που ξεχωρίζουμε για εργασία, ιδιωτική ζωή και ελεύθερο χρόνο). Αυτή η σύνδεση είναι παράδοξη γιατί εμπεριέχει τον πιο ακραίο διαχωρισμό μεταξύ των τόπων που ενώνει. Μια χωρική πρακτική πρέπει να έχει κάποια συνεκτικότητα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τη διακρίνει συνέπεια (με την έννοια του διανοητικά επεξεργασμένου ή του λογικά αντιληπτού) (Lefebvre, 1991/1974).

Αυτή η πτυχή του χώρου αφορά την αισθητή πτυχή του η οποία γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο μέσω των αισθήσεών του. Αυτή η αντίληψη αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο κάθε κοινωνικής πρακτικής. Περιλαμβάνει οτιδήποτε αφορά της πέντε αισθήσεις δηλαδή την όραση, την ακοή, την αφή, την όσφρηση και την γεύση. Αυτή η αισθητικά αντιληπτή πτυχή του χώρου σχετίζεται άμεσα με την υλική υπόσταση των στοιχείων που αποτελούν το χώρο (Goonewardena et al., 2008).

Ο νοητός χώρος ή αλλιώς οι αναπαραστάσεις του χώρου (the conceived space - Representations of space)

Ο νοητός χώρος ή οι αναπαραστάσεις του χώρου όπως ορίστηκε από τον Lefebvre είναι ο χώρος της διανοητικής σύλληψης, δηλαδή ο χώρος των επιστημόνων, των πολεοδόμων, των τεχνοκρατικών υποδιαρέσεων, των κοινωνικών μηχανικών και ενός τύπου καλλιτεχνών με επιστημονική κλίση, οι οποίοι ταυτίζουν αυτό που βιώνεται και αυτό που γίνεται αντιληπτό με αυτό που συλλαμβάνεται διανοητικά. Αυτός είναι ο κυρίαρχος χώρος σε κάθε κοινωνία (ή τρόπο παραγωγής). Οι συλλήψεις του χώρου τείνουν, με κάποιες εξαιρέσεις, προς ένα σύστημα λεκτικών (και άρα διανοητικά επεξεργασμένων) σημείων (Lefebvre, 1991/1974).

Ο χώρος δεν δύναται να γίνει αντιληπτός χωρίς να έχει συλληφθεί πρώτα διανοητικά μέσω της σκέψης. Συγκεντρώνοντας τα στοιχεία ώστε να σχηματιστεί μια «ολότητα» η οποία αργότερα θεωρείται ή συμβολίζεται ως χώρος, προϋποθέεται μια διανοητική πράξη η οποία συνδέεται με την παραγωγή της γνώσης (Goonewardena et al., 2008).

Ο βιωμένος χώρος ή αλλιώς οι χώροι αναπαράστασης (the lived space - Representational spaces)

Ο βιωμένος χώρος ή οι χώροι της αναπαράστασης είναι ο χώρος ως άμεσα βιωμένος μέσω των συνδεδεμένων εικόνων και συμβόλων του, και ως εκ τούτου ο χώρος των κατοίκων και χρηστών, αλλά επίσης και κάποιων καλλιτεχνών και πιθανώς κάποιων συγγραφέων και φιλοσόφων, που περιγράφουν και επιδιώκουν να μην κάνουν τίποτα περισσότερο από το να περιγράφουν. Αυτός είναι ο κυριαρχούμενος, και ως εκ τούτου ο παθητικά βιωμένος χώρος, τον οποίο η φαντασία αναζητά να αλλάξει και να οικειοποιηθεί. Επικαλύπτει τον φυσικό χώρο, κατασκευάζοντας τη συμβολική χρήση των αντικειμένων του. Έτσι μπορεί να ειπωθεί ότι οι χώροι της αναπαράστασης, με κάποιες εξαιρέσεις, τείνουν λιγότερο ή περισσότερο προς συνεπή συστήματα μη λεκτικών συμβόλων και σημείων (Lefebvre, 1991/1974).

Αυτή η τρίτη διάσταση του βιωμένου χώρου υποδηλώνει το χώρο όπως αυτός βιώνεται από τους ανθρώπους μέσω της καθημερινής τους ζωής. Στο σημείο αυτό ο

Lefebvre είναι κατηγορηματικός: η βιωμένη πρακτική εμπειρία δεν μπορεί να εξαντληθεί μέσω μιας θεωρητικής ανάλυσης. Πάντα παραμένει ένα ανέκφραστο κομμάτι της το οποίο δεν δύναται να αναλυθεί και είναι το πιο πολύτιμο κατάλοιπο που μπορεί να εκφραστεί μόνο μέσω καλλιτεχνικών μέσων (Goonewardena et al., 2008).

Σύμφωνα με τον Lefebvre στόχο δεν αποτελεί η παραγωγή του ιδανικού χώρου μέσω της διάσπασης παραγωγών και καταναλωτών, αξιών χρήσης και ανταλλακτικών αξιών, αλλά η συλλογική απόλαυση στη δημιουργία του (Lefebvre, 1991/1974).

1.2.2 Το δικαίωμα στην πόλη

Το κεφάλαιο αυτό αφορά το έργο του H.Lefebvre “Το δικαίωμα στην πόλη” και συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι θέσεις του σχετικά με την ιδιοτυπία της και τις διαστάσεις της.

Στο βιβλίο «Το δικαίωμα στην πόλη», γίνεται αναφορά σε μια διαφορετική κοινωνία πόλης σε μια διαφορετική αστική συνθήκη. Στην νέα κεντρικότητα του παιχνιδιού αντιστοιχεί η ανάδειξη της πόλης ως έργου, έργου που θα παράγεται συλλογικά από τους κατοίκους της. Η πόλη έργο είναι μια πόλη που επανασυλλέγει τις διασκορπισμένες διαφορές, επιτρέπει πολλαπλές χρήσεις του χρόνου άρα περιλαμβάνει πολλές ρυθμικότητες, και ενεργοποιεί την επινοητικότητα της φαντασίας ως δύναμη μετασχηματιστική. Η πόλη έργο συνιστά δυναμική συνθήκη ανάπτυξης του δικαιώματος στην πόλη (Σταυρίδης, 2007).

Το δικαίωμα στην πόλη είναι κάτι πολύ περισσότερο από το δικαίωμα ατομικής ή ομαδικής πρόσβασης στους πόρους της πόλης. Είναι το δικαίωμα να την αλλάξουμε και να την επανεφεύρουμε σύμφωνα με τις επιθυμίες μας. Επιπλέον, είναι περισσότερο συλλογικό παρά ατομικό δικαίωμα, εφόσον η επανεφεύρεση της πόλης μοιραία εξαρτάται από την άσκηση συλλογικής εξουσίας στις διαδικασίες αστικοποίησης. Η ελευθερία να δημιουργούμε και να επαναδημιουργούμε τον εαυτό μας και την πόλη μας αποτελεί ένα από τα πολυτιμότερα και ταυτόχρονα ένα από τα πιο παραμελημένα ανθρώπινα δικαιώματά μας (Harvey, 2012).

Η Ιδιοτυπία της πόλης και οι διαστάσεις της

Ο Lefebvre περιγράφει σε ένα από τα κεφάλαια του βιβλίου την ιδιοτυπία της πόλης. Επισημαίνει ότι η πόλη είχε πάντα σχέσεις με την κοινωνία στο σύνολό της, με τη σύνθεση και τη λειτουργία της, με τα συστατικά της στοιχεία και με την ιστορία της. Αλλάζει λοιπόν, όταν η κοινωνία στο σύνολό της αλλάζει. Οι μετασχηματισμοί της πόλης δεν αποτελούν παθητικά αποτελέσματα της κοινωνικής σφαιρικότητας. Η πόλη εξαρτάται επίσης από σχέσεις αμεσότητας, από τις απ' ευθείας σχέσεις μεταξύ προσώπων και ομάδων που συνθέτουν την κοινωνία (οικογένειες, οργανωμένα σώματα, επαγγέλματα και συντεχνίες). Η ίδια όμως δεν ανάγεται στην οργάνωση αυτών των άμεσων και απ' ευθείας σχέσεων, ούτε και οι μεταμορφώσεις της ανάγονται στις αλλαγές αυτών των σχέσεων. Η πόλη τοποθετείται σε κάποιο ενδιάμεσο στα μισά του δρόμου, ανάμεσα σε αυτό που λέγεται πλησιέστερη τάξη (*ordre proche*) (σχέσεις ατόμων μέσα σε ομάδες λιγότερο ή περισσότερο εκτεταμένες, λιγότερο ή περισσότερο οργανωμένες και δομημένες, σχέσεις αυτών των ομάδων μεταξύ τους) και σ' αυτό που λέγεται απώτερη τάξη, δηλαδή την τάξη της κοινωνίας που διακανονίζεται από μεγάλους και ισχυρούς θεσμούς (Εκκλησία, Κράτος), από έναν κώδικα Δικαίου μορφοποιημένο η όχι, από μια κουλτούρα και σύνολα σημασιών (Lefebvre, 1977).

Συνεχίζει εξηγώντας τη σύνδεση της πόλης με τις δύο αυτές τάξεις λέγοντας ότι η απώτερη τάξη θεσμοποιείται στο «ανώτερο επίπεδο» το προικισμένο δηλαδή με εξουσίες. Η τάξη αυτή επιβάλλεται. Είναι αφηρημένη, τυπική, υπεραισθητή και φαινομενικά υπερβατική. Δεν νοείται έξω από ιδεολογίες (θρησκευτικές, πολιτικές) ενώ ταυτόχρονα, περιέχει ηθικές και νομικές αρχές. Αυτή η απώτερη τάξη προβάλλεται στην πρακτικο-αισθητή πραγματικότητα. Γίνεται ορατή και μέσα από την πλησιέστερη τάξη πείθει, πράγμα που ολοκληρώνει την καταναγκαστική της εξουσία. Γίνεται προφανής μέσα από και μέσα στην αμεσότητα. Η πόλη λοιπόν αποτελεί μια διαμεσολάβηση. Περιέχοντας και συντηρώντας την πλησιέστερη τάξη, διατηρεί τις σχέσεις παραγωγής και ιδιοκτησίας και είναι ο τόπος αναπαραγωγής τους. Ταυτόχρονα η πόλη, περιεχόμενη μέσα στην απώτερη τάξη την υποστηρίζει την ενσαρκώνει, την προβάλλει σε ένα έδαφος (στο φυσικό έδαφος) και σε ένα επίπεδο, το επίπεδο της άμεσης ζωής (Lefebvre, 1977).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Lefebvre η πόλη έχει τρεις διαστάσεις. Έχει μια συμβολική, μια παραδειγματική και μια συνταγματική διάσταση. Η συμβολική διάστασή της είναι αυτή που εκφράζεται μέσω των μνημείων αλλά και των κενών, των πλατειών και των λεωφόρων που συμβολίζουν τον κόσμο το σύμπαν, την κοινωνία ή απλά το κράτος. Η παραδειγματική διάσταση της πόλης εκφράζεται από το γεγονός ότι εξυπνοεί και δείχνει τις αντιθέσεις, το μέσα και το έξω, το κέντρο και την περιφέρεια, το ενσωματωμένο και το μη ενσωματωμένο στην κοινωνία πόλης. Τέλος, η συνταγματική διάσταση αφορά την σύνδεση στοιχείων και τη διάρθρωση ιστοτοπιών και ετεροτοπιών (Lefebvre, 1977).

Στο ιδιότυπο επίπεδο της, η πόλη παρουσιάζεται ως υποσύστημα προνομιακό, καθότι είναι ικανό να αντικατοπτρίζει, να εκθέτει τα άλλα υποσυστήματα και να εκλαμβάνεται ως «σύμπαν», ολότητα μοναδική μέσα στην αυταπάτη της αμεσότητας και του βιώματος. Σε τούτη ακριβώς την ικανότητα έγκειται η γοητεία, η ιδιαίτερη απόχρωση και τονικότητα της αστικής ζωής. Η ανάλυση όμως διαλύει την εντύπωση αυτή και αποκαλύπτει πολλά συστήματα κρυμμένα μέσα στην αυταπάτη του ενιαίου (Lefebvre, 1977).

1.3 Το αστικό βίωμα, το δικαίωμα και η ανάγκη οικειοποίησης του χώρου

Το κεφάλαιο αυτό κάνει μια αναφορά στη σημαντικότητα του βιώματος στην πόλη δηλαδή της αστικής εμπειρίας. Πέρα από την σημαντικότητα του βιώματος, ενισχύεται η άποψη ότι η κοινωνία πόλης και το «αστικό» επιβιώνουν και εντείνονται παρά την κρίση των θεσμών της πόλης. Η αστική ζωή προσπαθεί να προσοικειωθεί το χώρο και το χρόνο και το αστικό είναι έργο των κατοίκων της πόλης.

Κάθε ανάλυση που αφορά την πόλη, οφείλει να αναγνωρίζει την προτεραιότητα του βιώματος μέσα στην κοινωνία πόλης (Lefebvre, 1977). Ο Στ. Σταυρίδης (1990) αναφέρει ότι το βίωμα εννοημένο όχι απλά σα μια προσωπική περιπέτεια αλλά σα μια έκφραση θεμελιακών καταστάσεων της ζωής, θεμελιακών εμπειριών της ανθρώπινης ιδιότητας, είναι εκείνο που ενσαρκώνεται στους τόπους, εκείνο που τους χαρακτηρίζει αλλά και χαρακτηρίζεται από αυτούς. Την σπουδαιότητα του αστικού βιώματος έχει υπογραμμίσει και ο Π. Κοσμόπουλος (2000) ο οποίος επισημαίνει ότι το πεδίο της αστικής εμπειρίας δεν είναι ένα πεδίο σημασιών που θα ανήκε σε μια

πόλη καθαυτή, σε ανθρώπους διαχωρισμένους, ανεξάρτητους από την πόλη. Ο ίδιος τονίζει ότι πρέπει να απαλλαχτούμε ριζικά από την ιδέα μιας πόλης - αντικειμένου, ιδέα που δεν προσφέρει κανένα ενδιαφέρον, ούτε οντολογικό, ούτε πρακτικό αλλά και από την ιδέα ενός κατοίκου –υποκειμένου, ανεξάρτητου από αυτήν. Η αστική εμπειρία και το πεδίο σημασίας της είναι η πόλη και οι κάτοικοι, είναι το αστικό «φαινόμενο». Στα ίδια πλαίσια κινείται και ο D. Canter (1988) σύμφωνα με τον οποίο, για να αναζητήσουμε το τι σημαίνει για τον σημερινό άνθρωπο η πόλη και παίρνοντας σαν αστικό δεδομένο όχι την πόλη αυτή καθαυτή ή την πόλη των επιστημών και των τεχνικών αλλά την αστική εμπειρία, πρέπει να συλλέξουμε πληροφορίες που να αναφέρονται στο αστικό βίωμα ως αντικείμενο και υποκείμενο ενωμένα.

Ο H.Lefebvre στο βιβλίο του «Το Δικαίωμα στην πόλη» μιλώντας για την αστική πραγματικότητα κάνει μια αναφορά στην κρίση της πόλης. Σύμφωνα με τον ίδιο η κρίση της πόλης συνοδεύεται σχεδόν παντού από μια κρίση των θεσμών της πόλης (αυτοδιοίκηση) που οφείλεται στη διπλή πίεση του κράτους και της βιομηχανικής επιχείρησης. Πότε το κράτος πότε η επιχείρηση πότε και τα δύο μαζί προσπαθούν να σφετεριστούν τις λειτουργίες, τις ιδιότητες, τα προνόμια της κοινωνίας πόλης. Κι ωστόσο πάνω σε αυτό το θεμέλιο που κλονίζεται, η κοινωνία πόλης και το «αστικό» επιβιώνουν και μάλιστα εντείνονται. Οι κοινωνικές σχέσεις συνεχίζουν να γίνονται πιο περίπλοκες και πιο εντατικές, να πολλαπλασιάζονται μέσα από τις πιο οδυνηρές αντιφάσεις. Η μορφή του αστικού, ο υπέρτατος λόγος ύπαρξης του, η συγχρονικότητα δηλαδή και η συνάντηση δεν μπορούν να εξαφανιστούν (Lefebvre, 1977).

Μέσα στην ίδια την αποδιάρθρωση της η αστική πραγματικότητα επιβιώνει και πυκνώνει στα κέντρα αποφάσεων και πληροφοριών. Οι κάτοικοι ανασυγκροτούν τα κέντρα, χρησιμοποιούν τους χώρους για να αποκαταστήσουν τις συναναστροφές. Η χρήση και η αξία χρήσης των χώρων, των μνημείων, των διαφορών, ξεφεύγει από τις απαιτήσεις της ανταλλαγής και της ανταλλακτικής αξίας. Η ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών δεν κατορθώνει να πνίξει το ανικανοποίητο των θεμελιωδών επιθυμιών. Εκτός από τόπος συναναστροφών, σημείο σύγκλισης επικοινωνιών και πληροφοριών, το αστικό γίνεται αυτό που υπήρξε πάντα, τόπος επιθυμίας, μόνιμη ανισορροπία, έδρα κατάλυσης της τυπικότητας και του καταναγκασμού, στιγμή του παιχνιδιού και του απρόβλεπτου. Τούτη η στιγμή φτάνει μέχρι την ανάφλεξη-

συμπίεση της βίας, που караδοκεί κάτω από τους φοβερούς καταναγκασμούς μιας ορθολογικότητας ταυτιζόμενης τελικά με τον παραλογισμό (Lefebvre, 1977).

Επιπλέον, αυτό το οποίο επιβιώνει μέσα στην κρίση της πόλης είναι η διαφορά μεταξύ προϊόντος και έργου. Στην αίσθηση της παραγωγής προϊόντων (της επιστημονικής και τεχνικής κυριαρχίας πάνω στην υλική φύση) πρέπει να προστεθεί, για να υπερισχύσει στη συνέχεια, η αίσθηση του έργου με την έννοια της προσοικειώσης του χρόνου, του χώρου, του σώματος, της επιθυμίας. Και τούτο μέσα στην και από την κοινωνία πόλης. Ξέρουμε ότι η ανάπτυξη και η εξέλιξη δεν συμπίπτουν, ότι η ανάπτυξη δεν φέρνει αυτόματα την εξέλιξη. Όσον αφορά την εξέλιξη, η πείρα και η ιστορία μας μαθαίνουν ότι δεν υπάρχει δημιουργία κοινωνικών μορφών και κοινωνικών σχέσεων, χωρίς τη δημιουργία ενός ιδιοποιημένου χώρου (Lefebvre, 1977).

Η αστική ζωή επιχειρεί να αναστρέψει τα μηνύματα, τις διαταγές και τους εξαναγκασμούς που έρχονται «εκ των άνω». Προσπαθεί να προσοικειωθεί το χρόνο και το χώρο, αποδιοργανώνοντας τις κυριαρχίες, παρεκτρέποντάς τες από το στόχο τους και εξαπατώντας. Παρεμβαίνει ακόμη λίγο-πολύ στο επίπεδο της πόλης και στον τρόπο κατοίκησης. Συνεπώς το αστικό είναι μάλλον έργο των κατοίκων της πόλης, αντί να τους επιβάλλεται σαν σύστημα (Lefebvre, 1977).

Το δικαίωμα στην πόλη εκδηλώνεται ως υπέρτατη μορφή των δικαιωμάτων: δικαίωμα στην ελευθερία, στην εξατομίκευση μέσα στην κοινωνικοποίηση, στην κατοικία και το κατοικείν. Μέσα στο δικαίωμα στην πόλη εμπεριέχονται το δικαίωμα στο έργο (στη συμμετοχική δραστηριότητα) και το δικαίωμα στην προσοικειώση (εντελώς διαφορετικό από το δικαίωμα στην ιδιοκτησία). Μιλώντας για δικαίωμα στη συμμετοχική δραστηριότητα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν πρόκειται για μια απλή ιδεοληψία. Στην πράξη η ιδεολογία της συμμετοχής επιτρέπει να κερδηθεί η συναίνεση των ενδιαφερόμενων με το μικρότερο κόστος. Δεν έχει γίνει ίσως καθαρό ότι η πραγματική και ενεργός συμμετοχή έχει κόλας όνομα. Λέγεται αυτοδιαχείριση (Lefebvre, 1977).

Με δεδομένα λοιπόν το δικαίωμα και την ανάγκη της αστικής ζωής για προσοικειώση του χρόνου και του χώρου, η παρούσα εργασία προσπαθεί να εντοπίσει και να παρουσιάζει περιπτώσεις χώρων εντός πόλεων, οι οποίοι έχουν οικειοποιηθεί και αναδιαμορφωθεί από ομάδες κατοίκων, διεκδικώντας το δικαίωμα για ενεργό

συμμετοχή στην παραγωγή του αστικού χώρου. Ορίζοντας την έννοια της οικειοποίησης στην συγκεκριμένη περίπτωση, θα λέγαμε ότι αποτελεί ένα σύνολο πρακτικών που συνεισφέρουν σε ένα ορισμένο χώρο τις ποιότητες ενός συλλογικού χώρου (Raymond, 1976).

Στα παραδείγματα που παρουσιάζονται στη συνέχεια, παρατηρούμε ανθρώπους που παρεμβαίνουν στην διαμόρφωση της πόλης τους. Η παρέμβαση αυτή αποτελεί συνειδητή επιλογή και έχει κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο. Όσοι συμμετέχουν έρχονται αντιμέτωποι αρκετά συχνά με την πολιτεία η οποία έχει άλλα σχέδια για τους χώρους που διεκδικούνται. Τα συγκεκριμένα παραδείγματα αφορούν χώρους οι οποίοι είτε είναι για χρόνια εγκαταλελειμμένοι, είτε είναι ελεύθεροι δημόσιοι χώροι τους οποίους οι κάτοικοι θέλουν να διατηρήσουν και να αξιοποιήσουν μέσω της συλλογικής τους δράσης. Η λειτουργία των χώρων πραγματοποιείται από τους ίδιους τους κατοίκους συλλογικά και μέσα από αντιεμπορικές διαδικασίες αυτοδιαχείρισης.

Οι περιπτώσεις χώρων που θα εξετασθούν δεν επιλέχθηκαν ώστε να υπάγονται σε συγκεκριμένο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Ο Σταυρίδης (1990) έχει αναφέρει συγκεκριμένα για το ιδιοκτησιακό καθεστώς ότι στις σύγχρονες κοινωνίες οι έννοιες ιδιωτικού και δημόσιου, όταν αναφέρονται στο καθεστώς του χώρου, μοιάζει να ορίζουν αυστηρά οριοθετημένες επικράτειες που συνεπάγονται συγκεκριμένες νομικές σχέσεις (ιδιοκτησιακό καθεστώς με δικαιώματα και υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό). Όμως το δημόσιο μπορεί να μην είναι απλά το κρατικό, μπορεί να περιγράφει το χαρακτήρα χώρων που ανήκουν σε κάποια συλλογικότητα ή που η χρήση τους αφορά κάποια συλλογικότητα ανεξάρτητα από την κυριότητά τους. Ταυτόχρονα το ιδιωτικό μπορεί να αφορά άτομα αλλά και ομάδες με ιδιαίτερες σχέσεις στο εσωτερικό τους, οι οποίες διαμορφώνουν και «ιδιωτικές» και «δημόσιες» χρήσεις του χώρου. Το ιδιωτικό και το δημόσιο περιλαμβάνουν λοιπόν ένα πλήθος σχέσεων των ατόμων μιας κοινωνίας με το χώρο στον οποίο βρίσκονται και δρουν. Οι σχέσεις αυτές δεν είναι απλή αντανάκλαση θεσμοποιημένων κοινωνικών σχέσεων (όπως π.χ. σχέσεων ιδιοκτησίας) αλλά υπόκεινται στη δυναμική των κοινωνικών διαδικασιών και την ιδιαίτερη θέση κάποιου ατόμου στο εσωτερικό τους.

Η οικειοποίηση είναι, για παράδειγμα, μια έννοια που μπορεί να δώσει μια ιδέα για την δυναμική αυτή των κοινωνικών διαδικασιών. Η οικειοποίηση δηλώνει τον τρόπο με τον οποίο άτομα και ομάδες μετέχουν σε κάτι δημόσιο στο οποίο επενδύουν

στοιχεία ιδιωτικότητας. Ολόκληρες ομάδες μπορούν να διαμορφώσουν μια ιδιαίτερη σχέση με χώρους προορισμένους για άλλη χρήση, να παραβούν τις αξίες που τους συνοδεύουν και να οικοδομήσουν δικούς τους εσωτερικούς κώδικες (Σταυρίδης, 1990).

2. Συνειδητές παρεμβάσεις κατοίκων στη διαμόρφωση του αστικού χώρου

2.1 Παραδείγματα αυτοδιαχειριζόμενων χώρων σε πόλεις του εξωτερικού

2.1.1 Η Κριστιάνια στην Κοπεγχάγη

Η Κριστιάνια είναι μια αυτόοργανωμένη κοινότητα στο κέντρο της Κοπεγχάγης, η οποία δημιουργήθηκε το 1971 έπειτα από την κατάληψη της περιοχής Κριστιανσχάουν η οποία ήταν τότε ιδιοκτησία του Υπουργείου Άμυνας της Δανίας. Καταλαμβάνει έκταση περίπου 34 στρεμμάτων, ενώ κατοικούν μόνιμα σε αυτήν περίπου 1000 άτομα (Γαρή, Πέττας, 2008). Σχεδόν τα 2/3 του πληθυσμού της είτε λαμβάνει επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας είτε δεν έχει σταθερό εισόδημα (Thörn, Wasshede, Nilson, 2011)

Εικόνα 2.1: Χάρτης της Κριστιανία

Η περιοχή προσφέρει εξίσου, τη δυνατότητα της αστικής ζωής αλλά και μιας ζωής στην ύπαιθρο, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζει έντονη επισκεψιμότητα με τον αριθμό των επισκεπτών να ανέρχεται σε 3000 ημερησίως κατά τους χειμερινούς μήνες και σε 5000 κατά τους θερινούς. Αξιοσημείωτο είναι ότι σημαντικό ποσοστό των επισκεπτών αποτελούν κάτοικοι της Κοπεγχάγης οι οποίοι αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους στην κοινότητα (Γαρή, Πέττας, 2008).

Πηγή: danculture.dk

Κοινός στόχος όσων εγκαταστάθηκαν στην περιοχή και συντέλεσαν στη δημιουργία της κοινότητας ήταν ένας εναλλακτικός τρόπος ζωής βασισμένος στην κοινοτική

συμβίωση και την ελευθερία. Από την αρχή η κοινότητα της Κριστιάνια είχε κάποιες βασικές αρχές για την ομαλή της λειτουργία, την αρχή της αυτοδιαχείρισης και την αρχή της δημιουργικότητας, στα πλαίσια μιας οικολογικής ισορροπίας αλλά και στα πλαίσια της αμφισβήτησης του κυρίαρχου καταναλωτικού τρόπου ζωής των κατοίκων των δυτικών κοινωνιών (Γαρή, Πέττας, 2008). Για πρακτικούς λόγους και με απώτερο σκοπό την καλύτερη δυνατή αυτοδιαχείρησή της, η κοινότητα έχει χωριστεί σε 15 υποπεριοχές οι οποίες διοικούνται από τους κατοίκους τους μέσω των Συνελεύσεων Περιοχής (Βραχόκηπος, 2013). Η διοίκηση ολόκληρης της κοινότητας πραγματοποιείται μέσω της Κοινής Συνέλευσης στην οποία συμμετέχουν όσοι θέλουν και διέπεται από την αρχή της άμεσης δημοκρατίας της ομοφωνίας (Thörn κ.α., 2011).

Ιστορική αναδρομή

Το 1971 μια ομάδα νεαρών κατοίκων της Κοπεγχάγης εντόπισε κοντά στο κέντρο της πόλης και συγκεκριμένα στην περιοχή Κριστιανσχάουν, έναν εγκαταλελειμμένο στρατώνα με έκταση 34 στρέμματα, και θεώρησε ότι θα μπορούσε να μετατραπεί σε ένα χώρο αναψυχής και πρασίνου για τους κατοίκους. Το Μάιο της ίδιας χρονιάς μια ομάδα ανθρώπων δημιούργησε στην περιοχή του στρατώνα μια παιδική χαρά για τα παιδιά της γειτονιάς. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και του φθινόπωρου μεμονωμένοι κάτοικοι, κάποιοι από τους οποίους ήταν ως τότε άστεγοι, άρχισαν να μεταβαίνουν στην περιοχή για να κατοικήσουν επαναχρησιμοποιώντας τα εγκαταλελειμμένα κτίρια του στρατώνα (Thomassen, 2013).

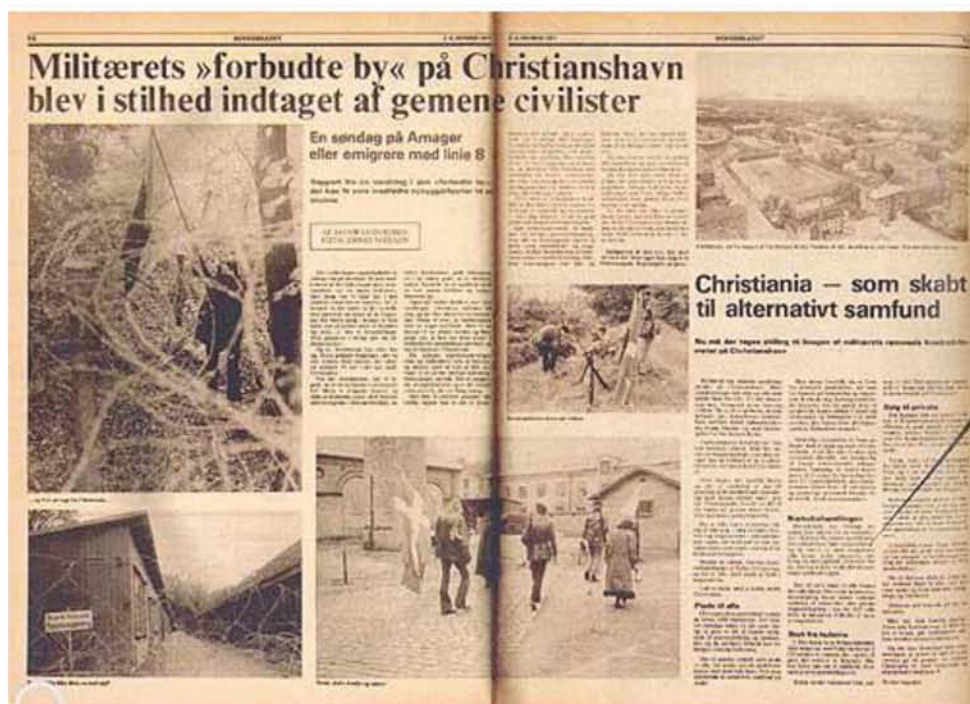
Εικόνα 2.2: Το άρθρο της Hovedbladet

Την ίδια χρονιά, δημοσιεύεται στην εναλλακτική εβδομαδιαία εφημερίδα της εποχής (Hovedbladet) ένα άρθρο που αφορά την Κριστιάνια και ουσιαστικά ενισχύει την προσπάθεια για τη δημιουργία μιας περιοχής που θα λειτουργεί με εναλλακτικό τρόπο προς όφελος των ανθρώπων που θέλουν να κάνουν πράξη τα όνειρά τους σε μια διαφορετική κοινωνία. Το άρθρο περιελάμβανε και μία σειρά από ιδέες για χρήσεις που θα μπορούσαν υπάρξουν στην περιοχή και γνώρισε μεγάλη απήχηση από τους αναγνώστες του (christiania.org).

Πηγή: christiania.info

Εικόνα 2.3: Το άρθρο της Hovedbladet

Πηγή: christiania.info

Σε σύντομο χρονικό διάστημα η Κριστιάνια μετατράπηκε σε περιοχή κατοικίας για εκατοντάδες άτομα. Αρχικά, τα στρατιωτικά κτίρια μετατράπηκαν σε χώρους κατοίκησης, ενώ αργότερα άρχισαν να εμφανίζονται στην περιοχή τροχόσπιτα εργατών. Το να έχει κανείς ένα σπίτι με ρόδες ήταν ιδιαίτερα πρακτικό καθώς θα διευκόλυνε την άμεση εκκένωση της περιοχής σε περίπτωση που εμφανιζόταν τέτοια ανάγκη. Στη συνέχεια για την εξυπηρέτηση της κατοικίας, την εμφάνισή της έκανε η πειραματική οικοδόμηση. Με την πάροδο του χρόνου οι πρόχειρες μετατροπές μονιμοποιήθηκαν και τα παλιά στρατιωτικά κτίρια είχαν πλέον αναδιαμορφωθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, μέσω μιας έντονης ευρηματικότητας. Τα εργατικά τροχόσπιτα είχαν πλέον γίνει στάσιμα καθώς οι ρόδες τους είχαν αφαιρεθεί και πολλά από αυτά είχαν επεκταθεί σε ύψος και πλάτος. Τα νέα κτίσματα αποτελούν κατασκευές από ανακυκλωμένα υλικά, σύμφωνα με το πνεύμα της Κριστιάνια για πειραματικά καλοσχεδιασμένα σπίτια με κατασκευαστικό σύστημα βασισμένο στο ξύλο (Thomassen, 2013).

Η βασική ιδέα γύρω από την Κριστιάνια ήταν η δημιουργία μιας αυτοδιοικούμενης κοινότητας, η οικονομία της οποίας θα βασιζόταν στην ανακύκλωση και στην

βιωσιμότητα, ενώ ταυτόχρονα κυρίαρχο ρόλο θα κατείχαν η ελευθερία της ενέργειας και της δημιουργικότητας (Thomassen, 2013).

Στην αρχή το κράτος με τη βοήθεια της αστυνομίας έκανε αρκετές προσπάθειες να απομακρύνει τους καταληψίες από την κρατική έκταση όμως δεν τα κατάφερε καθώς η έκταση ήταν πολύ μεγάλη όπως άλλωστε και ο αριθμός των κατοίκων και των Δανών που στήριζαν αυτή την προσπάθεια. Έτσι, στις 31 Μαΐου του 1972 υπήρξε μια προσωρινή συμφωνία ανάμεσα στην Κριστιάνια και το Υπουργείο Άμυνας σύμφωνα με την οποία το κράτος αναγνώριζε την Κριστιάνια ως «κοινωνικό πείραμα», ενώ οι κάτοικοί της θα έπρεπε να πληρώνουν για το ηλεκτρικό ρεύμα και την υδροδότηση (Γαρή, Πέττας, 2008).

Στις 14 Ιουνίου του 1973, η συμφωνία επιβεβαιώθηκε μέσω του Υπουργείου Άμυνας της Δανίας, και αφορούσε το χρονικό διάστημα έως τις 31 Μαρτίου 1976. Την 1^η Απριλίου του '76 το Υπουργείο Άμυνας κατέθεσε αναστολή της διαδικασίας και ακολούθησε απόφαση του Ανώτατου δικαστηρίου για άμεση εκκένωση της Κριστιάνια. Τότε συσπειρώθηκε ένα ευρύ υποστηρικτικό κίνημα υπέρ της κοινότητας και κατά της απόφασης για εκκένωση, πράγμα που βοήθησε αρκετά στην αναβολή του κλεισίματος της Κριστιάνια από τη Βουλή (Thomassen, 2013).

Το '78 το κοινοβούλιο της Δανίας αποφάσισε ότι ένας σχεδιασμός για την περιοχή ήταν απαραίτητος, ενώ στο μεταξύ η ελεύθερη κοινότητα θα μπορούσε να υπάρξει υπό ειδικές συνθήκες οι οποίες ανακοινώθηκαν στην Εφημερίδα Κυβερνήσεως της Δανίας (Thomassen, 2013)

Ωστόσο, γύρω στο 1982 αρχίζουν μια σειρά από δημόσιες συζητήσεις σχετικά με την στάση της Κριστιάνια απέναντι στα ναρκωτικά. Υπήρχε μια γενική αρνητική εικόνα για την κοινότητα σύμφωνα με την οποία, η Κριστιάνια ήταν ένας χώρος όπου κυριαρχούσε η ασύστολη χρήση και το εμπόριο ναρκωτικών. Αυτή η ιδέα είχε πρωταγωνιστήσει σε συζητήσεις εντός και εκτός του Δανικού Κοινοβουλίου με τα συντηρητικά κόμματα κυρίως, να απαιτούν το κλείσιμο της κοινότητας. Από την άλλη πλευρά, η κοινότητα διοργάνωσε μια σειρά από δράσεις με στόχο να ανατρέψει τον στιγματισμό της, διαχωρίζοντας τα «μαλακά» από τα «σκληρά» ναρκωτικά. Η κοινότητα είναι υπέρ της κατανάλωσης χασίς ενώ μάχεται ενάντια στα «σκληρά» ναρκωτικά (ηρωίνη κ.α.). Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η ποινική αντιμετώπιση της

Δανίας απέναντι στα ναρκωτικά, είναι λιγότερο αυστηρή για τα «μαλακά» από ότι τα «σκληρά» (Thøhm κ.α., 2011).

Όταν η Κριστιάνια αποφάσισε να καθαρίσει την περιοχή της από το εμπόριο και τη χρήση «σκληρών» ναρκωτικών, προσπάθησε να συνεργαστεί ως ένα βαθμό με το κράτος. Η μέθοδος της πολιτείας όμως με βίαιες επιδρομές αστυνομικών ήταν αντίθετη με την φιλοσοφία της κοινότητας. Έτσι η κοινότητα αποφάσισε να δράσει μόνη της οργανώνοντας τις υποπεριοχές της ώστε να απομακρύνει τους εμπόρους «σκληρών» ναρκωτικών και δημιουργώντας πρόγραμμα αποτοξίνωσης για τους τοξικομανείς (Γαρή, Πέττας, 2008).

Τον Ιούνιο του '89, μια μεγάλη πλειοψηφία του Δανικού Κοινοβουλίου ψήφησε έναν Νόμο για την Κριστιάνια, σκοπός του οποίου ήταν να επιτραπεί στην Κριστιάνια η χρήση της περιοχής σύμφωνα με μια ειδική οδηγία εθνικού σχεδιασμού και ένα σχέδιο περιοχής. Ο νόμος αυτός είχε επίσης στόχο να αποτρέψει την παράνομη κατασκευαστική δραστηριότητα. Παρόλα αυτά, το σύστημα αδειών του Νόμου για την Κριστιάνια σχετικά με τη χρήση της γης και των κτιρίων δεν εφαρμόστηκε. Αντιθέτως, στις 10 Οκτωβρίου του '91 το Υπουργείο Άμυνας σύναψε μια συμφωνία για το δικαίωμα της Κριστιάνια να χρησιμοποιεί την περιοχή της με την ιδιότητα της συλλογικότητας (Thomassen, 2013). Το 1996 η κοινότητα αποκτά το δικό της νόμισμα (Λον). Η λήξη της εν λόγω συμφωνίας πήρε παράταση αρκετές φορές με την τελευταία να λήγει στη 1 Ιουλίου του 2004 (Thomassen, 2013).

Το 2004 το Δανικό κοινοβούλιο ψήφισε ένα νέο νόμο για την Κριστιάνια, που κύριο σκοπό είχε να «ομαλοποιήσει» τη νομιμοποίηση της και να επαναφέρει στην περιοχή της τους ίδιους νόμους που αφορούν τα διατηρητέα κτίρια, τη γη, τους κανονισμούς οικοδόμησης και τον αστικό σχεδιασμό που ισχύουν για την υπόλοιπη Δανία, από τους οποίους η Κριστιάνια είχε εξαιρεθεί στον προηγούμενο σχετικό νόμο. Έτσι το κράτος έκανε πρόταση στην Κριστιάνια με την μορφή συνθήκης και την κάλεσε να υπογράψει. Η Κριστιάνια τότε δημιούργησε μια ομάδα διαπραγμάτευσης με την αρμοδιότητα να μελετήσει την εν λόγω συνθήκη και να μάθει τι προτείνει. Σε ένα κοινοτικό συνέδριο που πραγματοποιήθηκε διάφορες ομάδες προσπάθησαν να εξετάσουν διαφορετικές μεθόδους ώστε να μπορέσει η Κριστιάνια να ιδιοποιηθεί την περιοχή και τα κτίρια με ένα συλλογικό τρόπο. Οι διαπραγματεύσεις αυτές διήρκησαν αρκετά και κατέληξαν με την απόρριψη της συνθήκης από την πλευρά της

κοινότητας. Έπειτα η Κριστιάνια αποφάσισε να κινηθεί νομικά εναντίον του κράτους υποβάλλοντας μήνυση για αδικαιολόγητο τερματισμό της αρχικής σύμβασης μεταξύ της κοινότητας και του κράτους η οποία είχε διαρκέσει από το 1991 έως το 2004 (Christiania 2013, 2013).

Το Νοέμβριο του 2008 έκανε μήνυση εναντίον του κράτους σχετικά με συλλογική χρήση της συνολικής έκτασης και την ταυτότητα της Κριστιάνια. Ένα μέρος της δικαστικής αυτής υπόθεσης σχετικά με το δικαίωμα μεμονωμένων κατοίκων της κοινότητας στα σπίτια και τις επιχειρήσεις τους πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2009. Η ετυμηγορία του Ανώτατου δικαστηρίου στις 26 Μαΐου του 2009 ήταν και για τις δύο περιπτώσεις αρνητική απέναντι στην Κριστιάνια κι έτσι έχασε και τις δύο υποθέσεις. Η κοινότητα άσκησε έφεση και για τις δύο υποθέσεις και στις 11 Φεβρουαρίου του 2011 έχασε ξανά (Christiania 2013, 2013).

Σε σύντομο χρονικό διάστημα το κράτος έκανε στην Κριστιάνια μια πρόταση ώστε να αγοράσει η κοινότητα κτίρια και γη στην «αστική περιοχή» της, να αγοράσει κτίρια και να ενοικιάσει εκτάσεις γης στα «προάστια» της καθώς και να ενοικιάσει κτίρια και εκτάσεις γης στην «ύπαιθρο» της. Η κοινότητα αποδέχτηκε την πρόταση και στη 1 Ιουλίου του 2012 δημιουργήθηκε το Ίδρυμα Κριστιάνια (the Foundation Freetown Christiania), το οποίο ήταν πλέον αρμόδιο για θέματα που αφορούν τα κτίρια και τη γη της κοινότητας και ανέλαβε να αγοράσει την περιοχή της Κριστιάνια με τιμή 125 εκατομμύρια Δανικές κορώνες. Από το ποσό αυτό όμως αφαιρέθηκαν 40 εκ. διότι η κοινότητα είχε υποσχεθεί την αναβάθμιση και συντήρηση των δικτύων ύδρευσης, αποχέτευσης, ηλεκτρισμού καθώς και των αγροτικών περιοχών της. Επιπλέον 30 εκ. μπορούν να αφαιρεθούν από την αρχική τιμή αν τα έργα στην περιοχή και στα διατηρητέα κτίρια πραγματοποιούνται σε συμφωνία με το κράτος. Με αυτή τη διαδικασία ουσιαστικά η κοινότητα αγοράζει από το κράτος την γη που έχει οικειοποιηθεί από το 1971 (Christiania 2013, 2013).

Το 2013 ο Υπουργός Κλίματος, Ενέργειας και Υποδομών της Δανίας Martin Lidegaard, εισήγαγε μια νομοθετική πρόταση για κατάργηση του ειδικού νόμου για την περιοχή της Κριστιάνια στις 15 Ιουλίου 2013. Η πρόταση αυτή έγινε δεκτή από μια μεγάλη πλειοψηφία του Δανικού Κοινοβουλίου στις 4 Ιουνίου 2013. Έτσι από τις 15 Ιουλίου 2013 ισχύουν για την Κριστιάνια όλοι οι νόμοι και οι κανόνες που ισχύουν και για την υπόλοιπη Δανία (Thomassen, 2013).

Η ιδιαιτερότητα στη φυσιογνωμία της περιοχής

Στη διαμόρφωση του αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού περιβάλλοντος της κοινότητας, έχει συμβάλει σε μεγάλο βαθμό η μετατροπή που υπέστη η περιοχή από εγκαταλελειμμένο στρατόνα σε περιοχή κατοικίας, καθώς και η διαρκής προσπάθεια των κατοίκων της κοινότητας για πολιτιστική και αισθητική διαφοροποίηση. Στην εικόνα της περιοχής πρωταγωνιστικό ρόλο κατέχουν τα ογκώδη πολυώροφα πρώην στρατιωτικά κτίρια. Ωστόσο, η αρχιτεκτονική πειθαρχία των κτιρίων εξομαλύνεται από τις παρεμβάσεις των ίδιων των κατοίκων και από τα γκράφιτι που τα καλύπτουν σε αρκετές περιπτώσεις, υπονομεύοντας την αρχική τους λειτουργία. Πρόκειται για μία συνύπαρξη μεταξύ επιβλητικών στρατιωτικών εγκαταστάσεων και μιας έντονης καλλιτεχνικής ανησυχίας. Επιπλέον στην φυσιογνωμία της Κριστιάνια συμβάλλουν και τα αυτοσχέδια σπίτια που δημιουργήθηκαν μετά την είσοδο κατοίκων στην περιοχή, δηλαδή μετά το 1971. Η αρχιτεκτονική διαφοροποίηση μεταξύ των αυτοσχέδιων κατοικιών είναι έντονη καθώς έχουν κτιστεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Το μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό τους είναι το υλικό κατασκευής που κυριαρχεί, το οποίο είναι το ξύλο (Γαρή, Πέττας, 2008).

Επιπλέον μέσα σε αυτό το επαναλαμβανόμενο αστικό περιβάλλον, την κοινότητα χωρίζει ένα πολύχρωμο μακρύ τείχος, κατάλοιπο του στρατιωτικού παρελθόντος της περιοχής, το οποίο έχει επίσης καλυφθεί από γκράφιτι (Γαρή, Πέττας, 2008).

Τα περισσότερα από τα κτίρια στεγάζουν πλέον πολιτιστικούς χώρους και κοινοτικά καταστήματα και υπάρχουν τμήματα της κοινότητας τα οποία δεν έχουν ως κύρια χρήση γης την κατοικία, αλλά οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Η δόμηση είναι σαφώς πυκνότερη περιμετρικά του τμήματος της κοινότητας το οποίο φιλοξενεί τους πολιτιστικούς χώρους και τα καταστήματα, ενώ γίνεται πιο αραιή όσο πλησιάζουμε στο κέντρο. Τέλος, διασκορπισμένα σε πολλά σημεία της κοινότητας βρίσκονται έργα τέχνης τα οποία έχουν αισθητική αλλά και πολλές φορές χρηστική λειτουργία, συντελώντας στην προσπάθεια διαφοροποίησης από την υπόλοιπη πόλη (Γαρή, Πέττας, 2008).

Εικόνα 2.4: Εικαστικές παρεμβάσεις σε πρώην στρατιωτικό κτίριο στην Κριστιάνια

Πηγή: english.ahram.org

Εικόνα 2.5: Κατοικία από ξύλο στην Κριστιάνια

Πηγή: flickr.com

Περιβαλλοντικά ζητήματα

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινότητας είναι ο οικολογικός της προσανατολισμός. Μια σειρά από δράσεις που αποσκοπούν στην περιβαλλοντικά φιλική λειτουργία της κοινότητας επικεντρώνονται σε ενεργειακά θέματα και θέματα διαχείρισης απορριμμάτων και υδάτων. Σε πολλές κατοικίες γίνεται χρήση φωτοβολταϊκών πάνελ και ανεμογεννητριών προς εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών ενώ στην κοινότητα λειτουργεί δίκτυο χαμηλής έντασης ηλεκτρικού ρεύματος. Η θέρμανση των σπιτιών γίνεται χωρίς την χρήση ηλεκτρισμού και δεν προέρχεται από κάποιο κεντρικό σύστημα (Γαρή, Πέττας, 2008).

Επιπλέον στην κοινότητα της Κριστιάνια είναι αρκετά διαδεδομένη η διαδικασία της ανακύκλωσης απορριμμάτων, με το 50% περίπου να επαναχρησιμοποιείται, έπειτα από ειδική επεξεργασία σε τρεις κεντρικούς σταθμούς: το σταθμό για τα γυαλιά, το σταθμό για τα μέταλλα και τον σταθμό κομποστοποίησης που αφορά τα οργανικά απορρίμματα. Τέλος, στην κοινότητα είναι εγκατεστημένα συστήματα ελεγχόμενης κατανάλωσης νερού, ελέγχου των υδάτινων αποβλήτων και συστήματα εξοικονόμησης νερού (Γαρή, Πέττας, 2008).

Διαδικασίες Αυτοδιαχείρισης

Η κοινότητα της Κριστιάνια αποτελεί κοινωνικοπολιτικό πείραμα λόγω του τρόπου με τον οποίο αυτή οργανώνεται. Οι κάτοικοί της μπορούν να οργανωθούν σε μια άμεση δημοκρατία η οποία έχει τις βάσεις της στην κοινή λογική και όχι σε νόμους. Παρόλο που δεν υπάρχουν νόμοι στην κοινότητα, έχουν συμφωνηθεί ομόφωνα από τους κατοίκους μία σειρά από απαγορεύσεις. Για να παρθεί μια απόφαση απαραίτητη προϋπόθεση είναι η απόλυτη ομοφωνία των κατοίκων και όχι η πλειοψηφική ψήφος. Σε περίπτωση που δεν υπάρξει ομοφωνία δεν μπορεί να παρθεί απόφαση. Σε ελάχιστες περιπτώσεις πραγματοποιούνται ψηφοφορίες τάσεις, οι οποίες είναι μη δεσμευτικές και στόχο έχουν να δείξουν το πόσο διαφέρουν οι απόψεις για κάποιο ζήτημα. Όλοι οι κάτοικοι έχουν την υποχρέωση να ζουν σύμφωνα με τις αποφάσεις που πάρθηκαν στις συνελεύσεις και όλοι έχουν πρόσβαση και δικαίωμα να μιλήσουν σε όλες τις συνελεύσεις (Γαρή, Πέττας, 2008).

Η αυτοδιαχείριση στην Κριστιάνια επιτυγχάνεται μέσω των διάφορων συνελεύσεων, με την καθεμία από αυτές να έχει διαφορετικό περιεχόμενο και λειτουργία. Πρακτικά

αυτό σημαίνει ότι η επιρροή του μεμονωμένου κάτοικου στα ζητήματα της κοινότητας εξαρτάται από τη συμμετοχή του/της στη λήψη των αποφάσεων δηλαδή από την παρουσία του/της στις συνελεύσεις. Η παρουσία των κατοίκων στις διάφορες κοινές συνελεύσεις εξαρτάται πολύ από το θέμα. Μπορεί οι συνελεύσεις να αποτελούν μια σκληρή διαδικασία και πολλοί κάτοικοι να έχουν κουραστεί από αυτές, αλλά όλοι τους όπως και εκατοντάδες πρώην κάτοικοι της Κριστιάνια, έχουν μάθει πάρα πολλά πράγματα για την αυτό-διαχείριση μέσα από αυτές τις συνελεύσεις (Γαρή, Πέττας, 2008). Ακολουθεί η περιγραφή των διαφορετικών συνελεύσεων που πραγματοποιούνται στην κοινότητα:

Η Γενική Συνέλευση: Πρόκειται για τη σημαντικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθώς ασχολείται κυρίως με θέματα που αφορούν όλους τους κατοίκους, όπως η έγκριση του ετήσιου προϋπολογισμού, η διαχείριση του κοινού ταμείου, οι διαπραγματεύσεις με την εκάστοτε κυβέρνηση και η αντιμετώπιση κρουσμάτων βίας. Πέρα από τις αποφάσεις, οι συμμετέχοντες συναινούν στον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιηθούν οι εκάστοτε αποφάσεις. Η δημοκρατία εξάλλου στην κοινότητα είναι βασισμένη όχι μόνο στη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων αλλά και στην ενεργό συμμετοχή όλων στην εφαρμογή τους (Γαρή, Πέττας, 2008).

Η Συνέλευση περιοχής: Για κάθε μια από τις 15 γεωγραφικές υποπεριοχές της κοινότητας, πραγματοποιείται η αντίστοιχη συνέλευση περιοχής. Οι συνελεύσεις αυτές αφορούν κυρίως θέματα όπως η αξιοποίηση/συντήρηση κτιρίων, οι ημέρες εργασίας και η πληρωμή διαφόρων παροχών. Σε έσχατη περίπτωση η συνέλευση περιοχής αποφασίζει ποιοι μπορούν να μετακομίσουν σε σπίτια, αλλά συνήθως τέτοια θέματα λύνονται στις συνελεύσεις σπιτιού ή μεταξύ των γειτόνων (Γαρή, Πέττας, 2008).

Η Συνέλευση Οικήματος: Κυρίως διεξάγεται σε μεγάλα σπίτια με πολλά μέλη-άτομα ή και σε μικρότερα κοινοβιακά οργανωμένα σπίτια με λιγότερους κατοίκους. Στις συναντήσεις όπως προκύπτει και από το όνομα τους, παίρνουν αποφάσεις που αφορούν το συγκεκριμένο σπίτι όπως συντήρηση, μετακομίσεις ακόμη και προσωπικές διαφορές (vrahokipos.net).

Η Οικονομική Συνέλευση: Είναι υπεύθυνη για τα Συλλογικά Κεφάλαια που χρηματοδοτούν τις κοινές δραστηριότητες αλλά και ατομικές προτάσεις για την έναρξη κοινών δραστηριοτήτων. Επιπλέον από τη συνέλευση αυτή εκλέγονται οι

επικεφαλείς ταμίες. Είναι ανοιχτή σε όλους τους κατοίκους και γίνεται μια φορά το μήνα. Τη διαδικασία αυτή είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν η Ομάδα- Ταμείο, η οποία αποτελείται από τους επικεφαλείς-ταμίες και τους 15 ταμίες-αντιπροσώπους των υποπεριοχών, οι εκπρόσωποι του κάθε κοινοτικού θεσμού, καθώς και άνθρωποι που έκαναν αίτηση για παροχή χρημάτων. Για όλους τους υπόλοιπους κατοίκους η συμμετοχή στη συνέλευση είναι προαιρετική. Η διαδικασία αυτή αποτελεί το σώμα, που τελικά εγκρίνει, τους λογαριασμούς από τα συλλογικά έσοδα (κεφάλαια), τις κοινές/συλλογικές επενδύσεις και τις συμφωνίες με τα εργαστήρια, τα μπαρ κ.λπ. (vrahokipos.net).

Η Συνέλευση Ταμιών: Οι ταμίες όλων των υποπεριοχών καθώς και η οικονομική συνέλευση ανταλλάσσουν πληροφορίες μία φορά το μήνα σχετικά με την οικονομία και τα σχέδια για την περιοχή. Υπάρχει πλήρης ενημέρωση για τη διαχείριση του κοινού ταμείου της κοινότητας το οποίο αφορά τα ιδρύματα, την παροχή ηλεκτρισμού και νερού, τις υποδομές, το εισόδημα από τις επιχειρήσεις, το ταχυδρομείο, την ανακαίνιση κτιρίων και άλλες υπηρεσίες που αφορούν τους κατοίκους της κοινότητας. Βέβαια εκτός από οικονομικά θέματα, πραγματοποιούνται συζητήσεις αναφορικά με τον προσανατολισμό των διάφορων ομάδων εργασίας που λειτουργούν στην Κριστιάνια (Γαρή, Πέττας, 2008).

Το Επιχειρησιακό Συμβούλιο: Είναι υπεύθυνο για την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν σχετικά με τις επιχειρήσεις, τα εργαστήρια και τις βιοτεχνίες της κοινότητας. Το συμβούλιο αποτελείται από έναν επικεφαλής ταμίας και από αντιπροσώπους κάθε επιχείρησης, εργαστηρίου ή βιοτεχνίας, ενώ είναι ανοιχτό σε όλους τους κατοίκους (vrahokipos.net).

Οι Συνελεύσεις Συντεχνιών: Εμφανίζονται κυρίως στους χώρους εργασίας και συχνά ονομάζονται από τη μέρα της εβδομάδας την οποία πραγματοποιούνται. Είναι το εκτελεστικό σώμα από το οποίο παίρνονται οι γενικές αποφάσεις και συζητούνται θέματα οικονομίας, επενδύσεων και αγοραπωλησιών. Κάθε άτομο μπορεί να έχει διαφορετικό τομέα αρμοδιότητας ή εργασίας που αφορά το σύνολο της επιχείρησης. Μπορεί να είναι η αγορά, οι λογαριασμοί, οι επισκευές, το καθάρισμα ή η φροντίδα ενός αυτοκινήτου ή μιας μηχανής. Επίσης στις συναντήσεις αυτές συζητούνται μελλοντικά σχέδια και οράματα (vrahokipos.net).

Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Στην κοινότητα της Κριστιάνια η μοναδική αρχή που διέπει το δομημένο περιβάλλον είναι η έλλειψη ατομικής ιδιοκτησίας σχετικά με το κτιριακό απόθεμα. Η κοινότητα καταβάλλει ενοίκιο στο κράτος με το οποίο επιβαρύνονται όλοι οι κάτοικοί της ανεξάρτητα από το μέγεθος του κτιρίου στο οποίο διαμένουν. Στην περίπτωση που κάποιος κάτοικος αποφασίσει να αποχωρήσει από την κοινότητα, χάνει κάθε δικαίωμα στην κατοικία που διέμενε, η οποία ανήκει συνολικά στην κοινότητα και αυτή είναι που θα αποφασίσει τη μελλοντική της χρήση μέσω των κοινοτικών συνελεύσεων. Η συνηθέστερη διαδικασία μετά από την αποχώρηση κάποιου είναι η δημοσίευση αγγελίας προς κάθε ενδιαφερόμενο. Στη συνέχεια οι υποψήφιοι κάτοικοι προσέρχονται στην τοπική συνέλευση της γειτονιάς στην οποία ανήκει το οίκημα και η συνέλευση αποφασίζει τον επόμενο κάτοικο (Γαρή, Πέττας, 2008).

Εκτός από τις κατοικίες και τους κοινόχρηστους χώρους στην κοινότητα λειτουργούν καταστήματα καθώς και ένας ικανοποιητικός αριθμός πολιτιστικών χώρων (θέατρα, εκθεσιακοί και συναυλιακοί χώροι). Τα έξοδα που προκύπτουν από τη λειτουργία των πολιτιστικών χώρων και από την χορήγηση των απαιτούμενων αδειών, καταβάλλονται συνολικά από τους κατοίκους της κοινότητας, ενώ τα έσοδα μεταφέρονται στο κοινοτικό ταμείο (Γαρή, Πέττας, 2008).

Τα καταστήματα που λειτουργούν στην περιοχή της κοινότητας χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Σε αυτά που καλύπτουν αποκλειστικά ανάγκες της κοινότητας, τα οποία λειτουργούν σύμφωνα με το καθεστώς που ισχύει για τους πολιτιστικούς χώρους της, και σε αυτά που απευθύνονται σε εξωτερικούς καταναλωτές, τα οποία λειτουργούν υπό το καθεστώς που διέπει τη λειτουργία κάθε αντίστοιχου καταστήματος στη Δανία. Η μοναδική προϋπόθεση για τη λειτουργία των καταστημάτων που απευθύνονται σε εξωτερικούς καταναλωτές είναι η απόλυτη συμφωνία των κατοίκων, μέσω των αντίστοιχων συνελεύσεων, ενώ ένα ποσοστό των εσόδων τους καταλήγει στο κοινοτικό ταμείο (Γαρή, Πέττας, 2008).

Κοινοτική οικονομία στην Κριστιάνια

Μια από τις πρώτες δομές που δημιουργήθηκαν στην Κριστιάνια είναι τα κοινοτικά κεφάλαια. Στην αρχή υπήρχε ένα κουτί στο οποίο συλλέγονταν κάποια χρήματα κατά τη διάρκεια των συνελεύσεων. Με την πάροδο του χρόνου όμως, και καθώς οι

απαιτήσεις των αρχών όπως και της ίδια της κοινότητας πολλαπλασιάστηκαν και έγιναν πιο περίπλοκες, η κοινή οικονομία εξελίχθηκε σε ευρύτερη και γραφειοκρατική υπόθεση (vrahokipos.net).

Τα κοινοτικά κεφάλαια αντλούν τα έσοδά τους από τα ενοίκια που πληρώνουν οι κάτοικοι και από τις επιχειρήσεις που λειτουργούν στην περιοχή. Η διανομή των χρημάτων καθορίζεται από την Ετήσια Συνέλευση Κοινοτικού Προϋπολογισμού και έπειτα διευθετείται στις μηνιαίες οικονομικές συνελεύσεις. Ο προϋπολογισμός είναι αρκετά στενός καθώς ένα ποσοστό 10-20% των κατοίκων δεν πληρώνει ενοίκιο καθώς επίσης δεν υπάρχει περιθώριο για έκτακτα έσοδα. Για το λόγο αυτό απαιτείται αρκετές φορές να γίνουν περικοπές εξόδων. Παρόλα αυτά η κοινότητα έχει προτεραιότητα στα έξοδά της. Κάποια από τα ζητήματα που προηγούνται για την Κρισιάνια είναι τα ιδρύματα για τα παιδιά, η συλλογή των σκουπιδιών, το αποχετευτικό σύστημα το ταχυδρομείο, το γραφείο πληροφοριών, το γραφείο τεχνικής υποστήριξης, καθώς και οι φόροι προς το κράτος και τις τοπικές αρχές (ηλεκτρικό, νερό, κοντέινερ, σκουπιδιών, επισκευές). Το υπόλοιπο των χρημάτων μοιράζεται στη συντήρηση κτιρίων και υποδομών (ηλεκτρικό, νερό, υπόνομοι), στην γενικότερη συντήρηση της περιοχής και σε ειδικά έξοδα όπως είναι οι πολιτικές και πολιτιστικές δραστηριότητες αλλά και η τοπική εφημερίδα. Κάθε μια από τις 15 υποπεριοχές της κοινότητας έχει το δικό της κεφάλαιο περιοχής. Από το ενοίκιο ανά κάτοικο, το 10% του ποσού διοχετεύεται στο κεφάλαιο περιοχής, το 38% στα Συλλογικά Κεφάλαια και το 52% στους φόρους προς τις τοπικές αρχές. Επιπλέον, κάποιες από τις υποπεριοχές διαθέτουν δικό τους ταμείο για τοπικούς σκοπούς (vrahokipos.net).

2.1.2 Το People’s Park στο Μπέρκλεϋ

Το People’s Park είναι ένα πάρκο εκτάσεως 2,8 στρεμμάτων στην πόλη Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνια. Βρίσκεται πολύ κοντά το Πανεπιστήμιο της πόλης και περιβάλλεται από τις οδούς Telegraph Avenue, Dwight Way, Bowditch St., και Haste St.

Εικόνα 2.6: Το People’s Park στο χάρτη

Δημιουργήθηκε το 1960 στα πλαίσια του πολιτικοκοινωνικού ακτιβισμού της εποχής. Σήμερα το People’s Park περιλαμβάνει μια μεγάλη έκταση γκαζόν, κοινοτικούς κήπους, ένα γήπεδο μπάσκετ και μία εξέδρα-σκηνή που εξυπηρετεί καλλιτεχνικές δραστηριότητες (Taylor T, 2014).

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Εικόνα 2.7: Εκδήλωση στο χώρο του People’s Park

Πηγή: peoplespark.org

Ιστορική Αναδρομή

Το 1956, στα πλαίσια ενός μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδίου του Πανεπιστημίου Καλιφόρνιας εντοπίστηκε από τους αρμόδιους μια έκταση 2,8 στρεμμάτων κοντά στο Πανεπιστήμιο της πόλης Μπέρκλεϋ.

Ο σκοπός ήταν να δημιουργηθούν στην περιοχή πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις όπως φοιτητικές εστίες, γραφεία και πάρκινγκ. Εκείνη την περίοδο δεν υπήρχαν τα απαραίτητα κρατικά κονδύλια για την αγορά της έκτασης και οι εν λόγω διαδικασίες είχαν μείνει στάσιμες μέχρι τον Ιούνιο του 1967, όταν το πανεπιστήμιο μπόρεσε να διαθέσει 1.3 εκατομμύρια δολάρια για να αποκτήσει την περιοχή μέσω μιας διαδικασίας απαλλοτριώσης. Ο βραχυπρόθεσμος στόχος ήταν να δημιουργηθούν αθλητικά γήπεδα ενώ η στέγαση των φοιτητών αποτελούσε μακροπρόθεσμο σχέδιο. Το Φεβρουάριο του 1968 ξεκίνησε η κατεδάφιση των κτιρίων που υπήρχαν στην περιοχή, όμως λίγο αργότερα το πανεπιστήμιο στέρεψε οικονομικά και διέκοψε τις διαδικασίες πριν προλάβει να καθαρίσει την περιοχή και αφήνοντάς τη με συντρίμια κατεδάφισης και μπάζα για 14 μήνες. Έτσι, ολόκληρη η έκταση μετατράπηκε σε μια λασπώδη εγκαταλελειμμένη περιοχή με εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα (Brenneman, 2004).

Στις 13 Απριλίου του 1969, κάτοικοι του Μπέρκλεϋ συναντήθηκαν για να συζητήσουν πιθανές χρήσεις για την αξιοποίηση της εγκαταλελειμμένης πλέον περιοχής. Τότε δύο νέοι ακτιβιστές, παρουσίασαν ένα σχέδιο για τη μετατροπή της περιοχής σε δημόσιο πάρκο. Το σχέδιο εγκρίθηκε από τους παρευρισκόμενους αλλά όχι από το Πανεπιστήμιο (museumca.org).

Εικόνα 2.8: Εξώφυλλο της

Εφημερίδας Berkeley Barb

Επιπλέον, ο Stew Albert ο οποίος ήταν συνιδρυτής του Yippie Party (νεανικό αντιπολεμικό κίνημα της περιοχής) έγραψε ένα άρθρο για την τοπική εφημερίδα αντικουλτούρας Berkeley Barb, σχετικά με την μετατροπή της έκτασης σε πάρκο και καλώντας τους κατοίκους της περιοχής να συμμετέχουν (museumca.org).

Πηγή: afka.net

Στις 20 Απριλίου του 1969, εκατοντάδες άνθρωποι μαζεύτηκαν, καθάρισαν την περιοχή και φύτεψαν δέντρα, γρασίδι και λουλούδια χρησιμοποιώντας εξοπλισμό που παραχώρησε ο ντόπιος αρχιτέκτονας τοπίου Jon Read. Κατά τη διάρκεια των εργασιών η ατμόσφαιρα ήταν πολύ ευχάριστη καθώς κάποιοι έπαιζαν μουσική ενώ άλλοι μαγείρευαν και πρόσφεραν δωρεάν φαγητό σε όλους. Ήταν μια γιορτινή μέρα και στις εβδομάδες που ακολούθησαν, κάτοικοι του Μπέρκλεϋ από διαφορετικές φυλές, θρησκείες και οικονομικές τάξεις, συνεργάστηκαν για τη δημιουργία του πάρκου. Έτσι δημιουργήθηκε το Peoples Park (counterculture.wikia.com).

Εικόνα 2.9: Κατά τη διάρκεια εργασιών για τη δημιουργία του People’s Park, 1969

Πηγή: museumartutil.net

Εικόνα 2.10: Κατά τη διάρκεια εργασιών για τη δημιουργία του People’s Park, 1969

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

Σύμφωνα με τον Michael Delacour ο οποίος θεωρείται «ο πατέρας του πάρκου»: “Θέλαμε ένα χώρο για την ελευθερία του Λόγου ο οποίος δεν θα ήταν υπό έλεγχο. Η γη ήταν εκεί. Δεν υπήρχε φράχτης γύρω της”. Αυτοί που δημιούργησαν το People’s Park οραματίστηκαν έναν τόπο συνάθροισης όπου άνθρωποι όλων των κοινωνικών στρωμάτων θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν σε ένα όμορφο περιβάλλον, να ακούσουν μουσική, να μάθουν ο ένας από τον άλλο και να εκφραστούν ελεύθερα. Η προσπάθεια αυτή ενσωμάτωνε την ιδεολογία του Κινήματος υπέρ της Ελευθερίας του Λόγου που είχε προηγηθεί το 1964 (counterculture.wikia.com). Η δημιουργία του People’s Park ήταν μια στιγμή ένωσης μεταξύ αντιπροσώπων της Αντιουλτούρας και πολιτικών ακτιβιστών. Για εκείνους τους ανθρώπους, αν υπήρχαν τρόποι για να δημιουργήσουν τη ζωή που ήθελαν, η δημιουργία του πάρκου ήταν ένας από αυτούς (Mark Kitchell, 1990).

Όμως, η δημιουργία του People’s Park συνέπεσε με την εύρεση των απαραίτητων πόρων από το Πανεπιστήμιο ώστε να προχωρήσει η κατασκευή αθλητικών γηπέδων στην περιοχή. Αυτό είχε ως συνέπεια την σύγκρουση μεταξύ των πανεπιστημιακών αρχών και των χιλιάδων κατοίκων που είχαν συμβάλει στην δημιουργία του πάρκου με προσφορά υλικών, χρημάτων και συλλογική εργασία (counterculture.wikia.com).

Μια ημέρα σταθμός στην ιστορία του People’s Park θεωρείται η 15^η Μαΐου του 1969, γνωστή ως «Ματωμένη Πέμπτη». Ο τότε κυβερνήτης της Καλιφόρνια Ronald Reagan ήταν αρνητικός απέναντι στην κατασκευή του πάρκου αλλά και απέναντι σε όλους όσους διαμαρτύρονταν για τον πόλεμο στο Βιετνάμ. Θεωρούσε ότι η ενέργεια των πολιτών ήταν μία πρόκληση για τα δικαιώματα ιδιοκτησίας του Πανεπιστημίου, η οποία μάλιστα προερχόταν από αριστερές ιδεολογίες. Χαρακτηριστική του φράση στις 15 Μαΐου του ’69 στο San Francisco ήταν η εξής: “Αν είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα λουτρό αίματος τότε ας γίνει να τελειώνουμε” (counterculture.wikia.com).

Εικόνα 2.11: Τοποθέτηση φράχτη γύρω από το People’s Park από αστυνομικούς

Την ίδια μέρα 250 αστυνομικοί εισέβαλαν στο πάρκο στις 4:45 π. μ., τοποθέτησαν ένα φράχτη γύρω του και δεν επέτρεπαν την είσοδο στο χώρο. Το απόγευμα της ίδιας μέρας περίπου 3000 άνθρωποι μαζεύτηκαν στην πλατεία Sroul στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϋ με αφορμή την περίφραξη και την πρόταση για καταστροφή του πάρκου (counterculture.wikia.com).

Πηγή: The radical recipe blog

Ακολούθησαν μερικές ομιλίες και στη συνέχεια το πλήθος κατευθύνθηκε προς το πάρκο φωνάζοντας “*Θέλουμε το πάρκο*”. Φτάνοντας στο πάρκο μερικοί διαδηλωτές προσπάθησαν να αφαιρέσουν την περίφραξη ενώ πετούσαν πέτρες και μπουκάλια. Ακολούθησε μια έντονη αντιπαράθεση μεταξύ των αστυνομικών και του ανυπότακτου πλήθους. Η αστυνομία έκανε ρήψη δακρυγόνων και χτυπούσε διαδηλωτές αλλά οι τεχνικές της δεν κατάφεραν να διασπείρουν το πλήθος. Οι διαδηλωτές απαντούσαν στη βία και έκαιγαν αυτοκίνητα. Τότε έσπευσαν στην περιοχή αστυνομικοί και από τις γύρω πόλεις. Στα πλαίσια της δήλωσης του Κυβερνήτη για «λουτρό αίματος», οι αστυνομικοί εισέβαλαν στο πλήθος και άρχισαν να ξυλοκοπούν διαδηλωτές. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν όπλα με σκάγια, με αποτέλεσμα να τυφλωθεί ένας άνθρωπος και ένας άλλος να σκοτωθεί. Ο άνθρωπος που σκοτώθηκε λεγόταν James Rector και δεν ήταν διαδηλωτής (counterculture.wikia.com).

Ένα ανθρωποκυνηγητό επικράτησε με αστυνομικούς να τρέχουν πίσω από διαδηλωτές πετάγοντας τους σκάγια. Πολλοί άνθρωποι, ανάμεσά τους και αθώοι περαστικοί υπέστησαν μόνιμα προβλήματα από τους τραυματισμούς. Τουλάχιστον 128 πολίτες του Μπέρκλεϋ μεταφέρθηκαν σε τοπικά νοσοκομεία με τραύματα στο κεφάλι και πληγές από τα όπλα της αστυνομίας ενώ κανένας αστυνομικός δεν μεταφέρθηκε σε νοσοκομείο (counterculture.wikia.com).

Εικόνα 2.12: Berkeley 15 Μαΐου 1969- Στιγμιότυπο από τις συμπλοκές διαδηλωτών και αστυνομικών την «Ματωμένη Πέμπτη»

Πηγή: flyingsnail.com

Ο σερίφης Frank Madigan προσπάθησε να δικαιολογήσει την χρήση όπλων λέγοντας ότι η αστυνομία είχε δύο επιλογές. Είτε να χρησιμοποιήσει όπλα καθώς δεν διέθετε το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό, είτε να υποχωρήσει και να παραδώσει την πόλη στα χέρια του όχλου. Στη συνέχεια, ο Κυβερνήτης της Καλιφόρνια κήρυξε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης στο Μπέρκλεϋ και κάλεσε την βοήθεια του εθνικού στρατού. Για μέρες οι δρόμοι της πόλης ήταν οχυρωμένοι ενώ στρατιωτικά ελικόπτερα ψέκαζαν δακρυγόνα σε όσους συγκεντρώνονταν σε ομάδες. Ο στρατός είχε κατακλύσει ολόκληρη την πόλη. Επιπλέον καθιερώθηκε απαγόρευση κυκλοφορίας τη νύχτα και οποιοσδήποτε δεν υπάκουε ερχόταν αντιμέτωπος με την αστυνομική βαρβαρότητα (counterculture.wikia.com).

Εικόνα 2.13: Ο στρατός έχει κλείσει δρόμο στο Berkeley

Πηγή: theguardian.com

Στις 20 Μαΐου χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώθηκαν κοντά στο Πανεπιστήμιο για να τιμήσουν τον James Rector που είχε δολοφονηθεί από την αστυνομία στις συμπλοκές της «Ματωμένης Πέμπτης». Το πλήθος ήταν μαζεμένο για μία ειρηνική διαδήλωση στην πλατεία Srgoul, όταν άρχισε να περικυκλώνεται από στρατιωτικές διμοιρίες (Mark Kitchell, 1990).

Εικόνα 2.13: Στρατιωτικό ελικόπτερο ψεκάζει με δακρυγόνο τους διαδηλωτές.

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

Ξεκινώντας προς το People's Park στρατιωτικά ελικόπτερα εμφανίστηκαν και έκαναν ρήψη δακρυγόνων με αποτέλεσμα να πανικοβληθεί το πλήθος το οποίο προσπαθούσε να ξεφύγει ενώ οι αστυνομικοί χτυπούσαν όποιον έβρισκαν μπροστά τους.

Ως αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο με αναπνευστικές δυσκολίες. Οι κάτοικοι είχαν εξοργιστεί από την συμπεριφορά του στρατού, της αστυνομίας αλλά και των πολιτικών αρχηγών. Στα μέσα Ιουνίου ο κυβερνήτης της Καλιφόρνια απέσυρε τα στρατεύματα από την πόλη και τότε οι κάτοικοι αφαίρεσαν το φράχτη του πάρκου. Στις επόμενες εκλογές οι κάτοικοι του Μπέρκλεϋ ψήφισαν αριστερούς πολιτικούς (museumca.org).

Στις 20 Ιουνίου το Πανεπιστήμιο αποφάσισε να δημιουργήσει στην περιοχή του πάρκου ένα γήπεδο ποδοσφαίρου και ένα παρκινγκ. Το Μάρτιο του '71 καθώς είχε μπει σε εφαρμογή η δημιουργία τους πραγματοποιήθηκε μια ακόμα διαμαρτυρία από πολίτες η οποία κατέληξε με 44 συλλήψεις. Τον Σεπτέμβριο του '72 το δημοτικό συμβούλιο της πόλης αποφάσισε να ενοικιάσει το χώρο από το Πανεπιστήμιο και τοπικές ομάδες του Μπέρκλεϋ συνέβαλαν στην αναδημιουργία του πάρκου προσφέροντας υλικά και εργασία. Το '79, το Πανεπιστήμιο προσπάθησε να μετατρέψει το δυτικό μέρος του πάρκου, το οποίο ήταν ήδη δωρεάν χώρος στάθμευσης, σε παρκινγκ επί πληρωμή για τους φοιτητές και τους διδάσκοντες. Στο σημείο αυτό υπήρχε, και υπάρχει έως και σήμερα η μουσική σκηνή- εξέδρα του People's Park η οποία είχε δημιουργηθεί από ομάδες κατοίκων. Αξίζει να αναφερθεί ότι είχε δημιουργηθεί το Συμβούλιο του People's Park που αποτελούσε το δημοκρατικό όργανο που συντόνιζε τις προσπάθειες και αποτελούνταν από δημιουργούς και χρήστες του πάρκου. Οι ίδιοι θεωρούσαν ότι απώτερος σκοπός του Πανεπιστημίου, σχετικά με την δημιουργία του παρκινγκ επί πληρωμή στη συγκεκριμένη τοποθεσία, ήταν να καταστείλει την Ελευθερία του Λόγου και της μουσικής, τόσο εντός του πάρκου όσο και στο σύνολο της πόλης (catahoulachronic.com).

Μια αυθόρμητη διαμαρτυρία το φθινόπωρο του 1979 οδήγησε σε κατάληψη του δυτικού μέρους της περιοχής η οποία διήρκησε όλο τον Δεκέμβριο. Οι καταληψίες αφαιρούσαν την ασφάλτο και τη χρησιμοποιούσαν ως οδοφράγματα.

Εικόνα 2.14: Οι υπερασπιστές του People’s Park αφαιρούν την άσφαλτο από το δυτικό μέρος του πάρκου ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μετατροπή του σε πάρκινγκ.

Πηγή: peoplespark.org

Η αντιπαράθεση αυτή οδήγησε σε διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους πανεπιστημιακούς και τους ακτιβιστές, όπου το πανεπιστήμιο τελικά συνθηκολόγησε. Ωστόσο οι καταληψίες, οι διοργανωτές, και οι εθελοντές κηπουροί μετέτρεψαν τον πρώην χώρο στάθμευσης σε κοινοτικό κήπο οργανικής καλλιέργειας (catahoulachronic.com).

Σήμερα το People’s Park διαχειρίζονται από κοινού το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια και διάφορες κοινωνικές ομάδες. Βέβαια οι σχέσεις ανάμεσα στους δύο διαχειριστές δεν είναι οι καλύτερες δυνατές. Ο δήμαρχος του Μπέρκλεϋ θεωρεί ότι πλέον το πάρκο έχει παρεκκλίνει από την αρχική ιδέα που είχαν οι ιδρυτές του τη δεκαετία του ’60 καθώς και ότι αποτελεί έναν χώρο όπου πολλοί άνθρωποι δεν θα μπορούσαν να νιώσουν άνετα. Από την άλλη πλευρά, σε δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε το 2000 οι φοιτητές έδειξαν ότι προτιμούν να παραμείνει το πάρκο ως έχει παρά να αποκτήσει κάποια άλλη χρήση (Taylor T, 2014). Γενικότερα η αστυνομία ελέγχει σε μεγάλο βαθμό το πάρκο και επεμβαίνει σε πρωτοβουλίες των υποστηρικτών του. Παραδείγματα αποτελούν μια προσπάθεια για διαμόρφωση χώρου παιδικής χαράς αλλά και η δημιουργία ενός κουτιού συλλογής ρούχων προς δωρεά που εμποδίστηκαν από την αστυνομία. Οι απόψεις σχετικά με το People’s Park δίστανται. Κυρίως η πολιτεία αλλά και μέρος των κατοίκων εκφράζουν ανησυχίες για τον αν είναι

ασφαλές ενώ άλλες απόψεις κατοίκων υποστηρίζουν ότι είναι ασφαλές και προσιτό προς όλους. Πλέον στην περιοχή του πάρκου έχουν βρει καταφύγιο αρκετοί άστεγοι της πόλης ενώ ταυτόχρονα γίνεται λόγος για εγκληματικές συμπεριφορές. Έτσι έχει δημιουργηθεί έντονη συζήτηση σχετικά με το μέλλον της περιοχής, στις οποίες αναμιγνύονται και τοπικοί επιχειρηματίες. Ο αρμόδιος ακίνητης περιουσίας του Πανεπιστημίου σε συνέντευξή του το 2013 εξέφρασε την πρόβλεψη ότι θα γίνουν κάποια πράγματα που θα βοηθήσουν στην αναζωογόνηση της περιοχής (Taylor T, 2014).

Το κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο της δημιουργίας του People’s Park

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει μία αναφορά στα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα που είχαν προηγηθεί στην πόλη αλλά και στις Η.Π.Α γενικότερα, τη δεκαετία του ’60 πριν από την πρωτοβουλία των κατοίκων για τη δημιουργία του People’s Park. Το έτος 1964-1965 δημιουργήθηκε στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϋ, από μια μεγάλη ομάδα σπουδαστών το Κίνημα υπέρ της Ελευθερίας του Λόγου. Το κίνημα αυτό εκφραζόταν με πρωτοφανούς εύρους διαμαρτυρίες φοιτητών, οι οποίοι διεκδικούσαν από την διοίκηση του πανεπιστημίου να αναγνωρίσει το δικαίωμα τους στην ελευθερία του Λόγου, καθώς και την άρση της απαγόρευσης των πολιτικών δραστηριοτήτων στις πανεπιστημιούπολεις. Πρωταρχικός στόχος του κινήματος ήταν η προώθηση των ιδεών της Κουβανικής Επανάστασης και η αποδυνάμωση της συναίνεσης για τον Ψυχρό Πόλεμο (Stem, 2014).

Εικόνα 2.15: Διαμαρτυρία σπουδαστών του Πανεπιστημίου του Μπέρκλεϋ για την διεκδίκηση του δικαιώματος της Ελευθερίας του Λόγου.

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

Την ίδια δεκαετία εμφανίστηκε ένα φαινόμενο που ονομάζεται Αντικουλτούρα, αρχικά στις Η.Π.Α και το Ηνωμένο Βασίλειο. Από τις αρχές της δεκαετίας του '60 μέχρι τα μέσα του '70 εξαπλώθηκε σε μεγάλο μέρος του Δυτικού κόσμου, με την Καλιφόρνια, τη Νέα Υόρκη και το Λονδίνο να αποτελούν εστίες της πρώιμης αντικουλτουρικής δράσης. Η αντικουλτουρική δραστηριότητα απέκτησε μια έντονη δυναμική, παράλληλα με το Κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων των Αφροαμερικανών, και έγινε επαναστατική με την εξάπλωση των στρατιωτικών επεμβάσεων των Η.Π.Α στο Βιετνάμ. Συγκεκριμένα στην πόλη του Μπέρκλεϋ πολλές δυναμικές διαμαρτυρίες πραγματοποιήθηκαν από φοιτητές και ντόπιους κατά του πολέμου στο Βιετνάμ (boundless.com).

Γενικότερα, αποτελεί γεγονός ότι κατά τη δεκαετία του '60 εκτεταμένες κοινωνικές εντάσεις αναπτύχθηκαν οι οποίες έθιγαν και άλλα θέματα όπως η σεξουαλικότητα, τα δικαιώματα των γυναικών, τις διαφορετικές ερμηνείες του Αμερικανικού ονείρου κ.α. Από την περίοδο αυτή προέκυψαν, νέες πολιτιστικές μορφές, μια δυναμική υποκουλτούρα, έντονες εκφράσεις δημιουργικότητας, σύγχρονες ενσαρκώσεις Μποεμισμού, η άνοδος των Χίπις καθώς και τάσεις άλλων εναλλακτικών τρόπων ζωής. (Counterculture of the 1960s, Wikipedia). Αυτό που προκύπτει είναι ότι η πρωτοβουλία πολιτών για την δημιουργία ενός ελεύθερου χώρου είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την γενικότερη κοινωνικοπολιτική δράση που χαρακτηρίζει την συγκεκριμένη χρονική περίοδο (boundless.com).

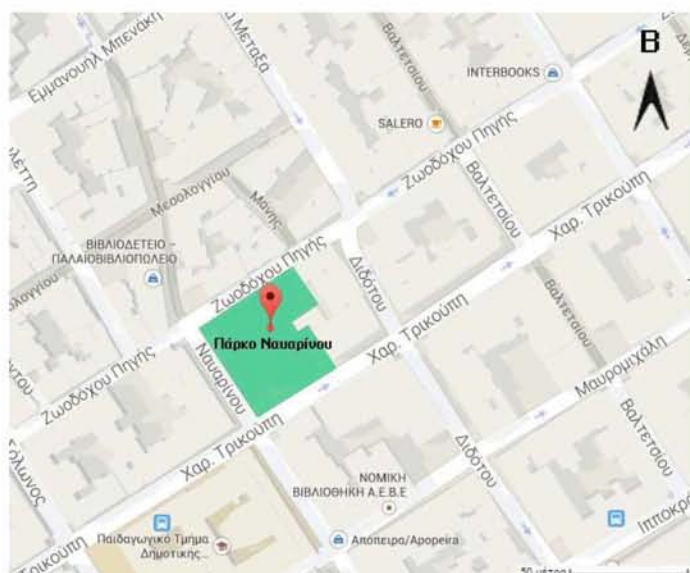
2.2 Παραδείγματα αυτοδιαχειριζόμενων χώρων σε ελληνικές πόλεις

2.2.1 Αθήνα

2.2.1.1 Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόχου πηγής στα Εξάρχεια

Το Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής βρίσκεται στην περιοχή των Εξαρχείων, περιβάλλεται από τις οδούς Χαριλάου Τρικούπη, Ναυαρίνου, Ζωοδόχου Πηγής και Διδότου ενώ έχει έκταση 1,5 στρέμμα.

Εικόνα 2.16: Το Πάρκο Ναυαρίνου στο χάρτη.

Στο οικόπεδο αυτό ήταν χτισμένη από το 1907 μια κλινική διάσημη για την εποχή της, με το όνομα «Γερουλάνειον Ίδρυμα», η μετέπειτα «Κλινική Σμπαρούνη» η οποία έπαψε να λειτουργεί το 1972 και αγοράστηκε από το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τη δεκαετία του '80 γκρεμίστηκε το κτίριο αυτό με σκοπό να χτιστεί στη θέση του ένα νέο κτίριο που θα στέγαζε τα γραφεία του Τ.Ε.Ε, το σχέδιο όμως αυτό δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Το 1990, το Τ.Ε.Ε προσφέρει στο Δήμο Αθηναίων το οικόπεδο με σκοπό να γίνει πλατεία, ζητώντας να αποζημιωθεί με τίτλο μεταφοράς συντελεστή δόμησης σε ιδιοκτησία του στο Μαρούσι (parkingparko.espinblogs.net). Το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε ομόφωνα, το Νοέμβρη του 1990, να κάνει αποδεκτή την πρόταση του ΤΕΕ κρίνοντας πως η περιοχή έχει απόλυτη ανάγκη κοινόχρηστους χώρους. Στα 18 χρόνια και κάτι μήνες που μεσολάβησαν ο Δήμος δεν έκανε τίποτα για αυτό (avnio.blogspot.gr). Όμως λόγω καθυστερήσεων και αλλαγών του πολεοδομικού κώδικα η ανταλλαγή δεν πραγματοποιήθηκε με αποτέλεσμα να

μετατραπεί το οικοπέδο σε πάρκινγκ και να παραμείνει έτσι για πολλά χρόνια (parkingparko.espivblogs.net).

Στα τέλη του 2008 έληξε η σύμβαση παραχώρησης του οικοπέδου σε ιδιώτη και το Τ.Ε.Ε επανέφερε το θέμα οικοδόμησης του οικοπέδου. Η Επιτροπή Πρωτοβουλίας Κατοίκων Εξαρχείων η οποία ασχολούνταν ήδη 1,5 χρόνο με το συγκεκριμένο χώρο, ενημέρωσε τη γειτονιά, άρχισε να κινητοποιείται και να ζητάει την άμεση μετατροπή του οικοπέδου σε χώρο πρασίνου (parkingparko.espivblogs.net). Ο σκοπός ήταν να επανοικειοποιηθεί ο χώρος από τους ανθρώπους που κατοικούν στην περιοχή (The right to the city, 2010).

Στις 7 Μαρτίου 2009 και με την ενεργό συμμετοχή της συλλογικότητας «Εμείς, Εδώ και Τώρα και για Όλους Εμάς» οργανώθηκε εκδήλωση κατά την οποία κάτοικοι και δυναμικοί υποστηρικτές ενωμένοι κατέλαβαν το χώρο και απαιτούσαν την μετατροπή του πάρκινγκ σε πάρκο. Οι κάτοικοι έσπασαν την ασφαλτο, έφεραν φορτηγά με χώμα, φύτεψαν δέντρα και λουλούδια σε μία ευχάριστη και γιορτινή ατμόσφαιρα. Η ανταπόκριση και η δυναμική του κόσμου ξεπέρασε κάθε προσδοκία και έτσι δημιουργήθηκε το πάρκο (parkingparko.espivblogs.net). Από την επόμενη κιάλας ημέρα άρχισαν να πραγματοποιούνται ανοιχτές συνελεύσεις στο χώρο του κατελημμένου πάρκου οι οποίες μέσω πολλών συζητήσεων, αντιφάσεων αλλά και της μεγάλης θέλησης του κόσμου όρισαν τις αρχές που θα διέπουν το χώρο. Η κοινή θέληση ήταν ότι το πάρκο θα λειτουργεί αυτοοργανωμένα, αντιεραρχικά και αντιεμπορευματικά (parkingparko.espivblogs.net).

Η Ανοιχτή Συνέλευση Πάρκου είναι καθοριστικής σημασίας για την λειτουργία του πάρκου, ενώ η συχνότητά της διαφοροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Στη συνέλευση αυτή συζητιέται κάθε πρόταση ή προβληματισμός που αφορά τη χρήση ή τη διαμόρφωση του χώρου όπως για παράδειγμα η διοργάνωση εκδηλώσεων, ενώ οι αποφάσεις που προκύπτουν είναι δεσμευτικές για όλους (parkingparko.espivblogs.net). Όσοι συμμετέχουν στην πρωτοβουλία αυτή συμμετέχουν ως άτομα και δεν υπάρχουν κομματικές γραμμές. Ο καθένας συμβάλλει με όποιον τρόπο μπορεί και θέλει (The right to the city, 2010).

Επιπλέον για την ομαλή λειτουργία του χώρου καθορίζονται ομάδες εργασίας όπως είναι η ομάδα σχεδιασμού πάρκου που αποτελείται από αρχιτέκτονες, μηχανικούς αλλά και όσους άλλους θέλουν να συμμετέχουν. Άλλες ομάδες εργασίες που

προκύπτουν ανάλογα με τις ανάγκες είναι για παράδειγμα η ομάδα κηπουρικής, η ομάδα πολιτιστικών εκδηλώσεων, η ομάδα συλλογικής κουζίνας κ.α. (The right to the city, 2010).

Στο χώρο του πάρκου υπάρχει παιδική χαρά, ενώ λαμβάνουν χώρα πολλές εκδηλώσεις, όπως θεατρικές παραστάσεις για μικρούς και μεγάλους, συζητήσεις κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα, συλλογικές κουζίνες, συναυλίες, εκθέσεις φωτογραφίας κ.α. Υπάρχει ένα κουτί οικονομικής ενίσχυσης στο οποίο ο καθένας μπορεί να προσφέρει αν θέλει οποιοδήποτε ποσό. Όλες οι εκδηλώσεις δεν απαιτούν αντίτιμο στα πλαίσια του αντιεμπορικού χαρακτήρα του χώρου (The right to the city, 2010).

Αυτό που θέλουν να αποδείξουν όσοι συμμετέχουν στην λειτουργία του χώρου είναι ότι είναι εφικτό να δημιουργήσουν οι κάτοικοι ότι θέλουν για την πόλη τους, χωρίς να χρειάζονται τις αρχές. Ο σκοπός τους ήταν η δημιουργία ενός χώρου συνάθροισης και διαλόγου, ένας χώρος δημιουργίας του δικού τους πολιτισμού (The right to the city, 2010).

Εικόνα 2.16: Ο χώρος του πάρκου Ναυαρίνου πριν και μετά την παρέμβαση των κατοίκων.

Πηγή: parkingparko.espivblogs.net

2.2.1.2. Αυτόδιαχειριζόμενο πάρκο Κύπρου και Πατησίων

Το πάρκο βρίσκεται στη συμβολή των οδών Κύπρου και Πατησίων στην περιοχή της Κυψέλης. Στις 26 Ιανουαρίου του 2009 ο Δήμος Αθηναίων, επί δημαρχίας Ν. Κακλαμάνη και με την βοήθεια της αστυνομίας, προχώρησε στην κοπή των δέντρων του πάρκου με σκοπό τη δημιουργία ενός υπόγειου πάρκινγκ σε συνεργασία με ιδιώτη επιχειρηματία.

Εικόνα 2.17: Το πάρκο Κύπρου- Πατησίων στο χάρτη

Τότε ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής που διαφωνούσε με το σχέδιο αυτό και επιθυμούσε να παραμείνει το πάρκο, βρέθηκε εκεί προσπαθώντας να σταματήσει τη διαδικασία καταστροφής του (Πάρκο Κύπρου και Πατησίων, 2010).

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια οι κάτοικοι οργανώθηκαν και αποφάσισαν να προστατέψουν το πάρκο και να αναλάβουν τη διαχείρισή του. Σε όλη αυτή την προσπάθεια συμμετείχε έντονα η «Κίνηση Κατοίκων της 6^{ης} Δημοτικής Κοινότητας Αθήνας» που είχε στόχο την αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων της. Κάτοικοι και τοπικές συλλογικότητες με τις κινητοποιήσεις τους κατάφεραν να σταματήσουν τα έργα για την μετατροπή του πάρκου σε πάρκινγκ και κινήθηκαν νομικά με αποτέλεσμα την ακύρωση την οικοδομικής άδειας του Δήμου το 2010 (tvxs.gr).

Στο πάρκο λειτουργεί ανοιχτή συνέλευση και όλες οι διαδικασίες βασίζονται στην αρχή της αυτοοργάνωσης. Οι κάτοικοι αναδιαμόρφωσαν τον χώρο, φυτεύοντας δεκάδες νέα δέντρα, επισκευάζοντας την παιδική χαρά και τοποθετώντας νέα παγκάκια. Το πάρκο μεταμορφώθηκε σε έναν αυτόδιαχειριζόμενο ελεύθερο χώρο, όπου η φροντίδα, η καθαριότητα και η λειτουργία του δεν ανατίθενται στις αρχές αλλά αναλαμβάνονται από τους ανθρώπους που αγωνίζονται για αυτόν. Πρόκειται

για έναν χώρο ανοιχτό προς όλους χωρίς κοινωνικούς και εθνικούς αποκλεισμούς, όπου πραγματοποιούνται εκδηλώσεις, προβολές και συζητήσεις για θέματα περιβάλλοντος και ευρύτερου κοινωνικού χαρακτήρα. Απώτερος σκοπός ήταν να δημιουργηθεί μια ακόμα εστία αντίστασης ενάντια στη λεηλασία της φύσης και της κοινωνικής ζωής από την οικονομική και πολιτική εξουσία. Έτσι, δημιουργήθηκε η Συνέλευση Αντίστασης και Αλληλεγγύης Κυψέλης / Πατησίων που λειτουργεί στο χώρο του πάρκου. Το μόνο που δεν είναι ευπρόσδεκτο στο χώρο του πάρκου είναι οτιδήποτε εκπροσωπεί φασισμό και μισαλλοδοξία (squathost.com).

“Γιατί μαζί με την ανάγκη για πράσινο, στο πάρκο εκφράστηκε και κάτι βαθύτερο: Η επιθυμία αλλά και η δυνατότητα της κοινωνικής αλληλεγγύης και αντίστασης «από τα κάτω» χωρίς «ειδικούς» και διαμεσολαβητές” (squathost.com).

Σε όλο αυτό το εγχείρημα των κατοίκων ο Δήμος Αθηναίων είναι αντίθετος και το έχει αποδείξει αρκετές φορές με την διακοπή παροχής νερού δημιουργώντας πρόβλημα στην άρδευση των δέντρων (eseioanninon.squat.gr). Ένα επιπλέον πρόβλημα που έχει προκύψει όπως συνήθως προκύπτει σε ανοιχτούς χώρους στα αστικά κέντρα είναι η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, γεγονός που βρίσκει αντίθετους τους κατοίκους- διαχειριστές του πάρκου. Σύμφωνα με τους ίδιους οι διαδικασίες αυτές αλλοτριώνουν το χαρακτήρα του αυτοδιαχειριζόμενου πάρκου ενώ παράλληλα ανοίγουν το δρόμο για την δυσφήμιση του χώρου, την κοινωνική απαξίωση του αγώνα και τις αστυνομικές εισβολές στο πάρκο (kiproukaipatision.blogspot.gr).

Εικόνα 2.18: Κουκλοθέατρο για παιδιά στο πάρκο Κύπρου – Πατησίων

Πηγή: Patision Street, 2015

2.2.1.3 Δημοτική αγορά Κυψέλης

Εικόνα 2.19: Η Δημοτική Αγορά στο χάρτη

Το κτίριο της Δημοτικής αγοράς της Κυψέλης περικλείεται από τις οδούς Φωκίωνος Νέγρη, Ζακύνθου, Σύρου και Σποράδων και ανήκει στο Δήμο Αθηναίων. Κατασκευάστηκε το 1935 με απόφαση του τότε δημάρχου Αθηναίων Κ. Κοτζιά και λειτουργούσε ως χώρος εμπορίου, συνάντησης και επικοινωνίας των κατοίκων της γειτονιάς (Καριμάλη Α., 2014).

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το 2004 ο Δήμος αύξησε τα ενοίκια των εμπόρων και καθώς εκείνοι δεν μπόρεσαν να ανταπεξέλθουν, η αγορά έκλεισε. Τα σχέδια του Δήμου στόχευαν στην ανέγερση ενός εμπορικού κέντρου με γραφεία και γκαράζ, συνολικού εμβαδού 1180τμ. Τότε οι κάτοικοι της Κυψέλης αντέδρασαν στις προθέσεις του Δήμου για κατεδάφιση του κτιρίου. Κατέλαβαν τον χώρο της Αγοράς, οργανώθηκαν και κινητοποιήθηκαν με σκοπό να κηρυχτεί το κτίριο διατηρητέο. Ο στόχος των κατοίκων επιτεύχθηκε, και στις 24 Οκτωβρίου 2005 η Δημοτική Αγορά χαρακτηρίστηκε διατηρητέο μνημείο με Υπουργική Απόφαση (aleprou.blogspot.gr).

Τον Δεκέμβριο του 2006 κάτοικοι της Κυψέλης και με τη στήριξη της παράταξης «Ανοιχτή Πόλη», άνοιξαν και καθάρισαν το χώρο της Αγοράς, με σκοπό την επαναλειτουργία του. Σκοπός ήταν να μετατραπεί σε έναν αντιεμπορευματικό χώρο πολιτισμού και αλληλεγγύης. Στα πλαίσια της κατάληψης του χώρου οι κάτοικοι πραγματοποιούσαν Ανοιχτές Συνελεύσεις και συντονιστικό κατάληψης στις οποίες συζητούσαν τα θέματα που αφορούσαν το χώρο. Η λειτουργία του χώρου βασιζόταν στην αυτοδιαχείριση και την εθελοντική προσφορά (The right to the city, 2010).

Στα σχεδόν έξι χρόνια που οι κάτοικοι λειτουργούσαν το χώρο, είχαν πραγματοποιηθεί πάνω από 600 πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, εκδηλώσεις σχολείων, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας (Μακρογαμβράκης Θ., 2013). Όλες οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνταν ήταν δωρεάν για όλους. Γενικότερα ο χώρος ήταν ανοιχτός σε όλους εκτός από οποιονδήποτε και οτιδήποτε αντιπροσώπευε φασισμό και μισαλλοδοξία (The right to the city, 2010). Στο χώρο πραγματοποιούνταν επίσης συλλογικές κουζίνες, χαριστικά παζάρια καθώς επίσης γινόταν και μαθήματα ελληνικών σε μετανάστες. Εκτός από τον πολιτιστικό χαρακτήρα η Αγορά είχε και πολιτικό χαρακτήρα καθώς λειτουργούσε και ως χώρος συνέλευσης εργαζομένων και άλλων τοπικών κινήσεων (Μακρογαμβράκης Θ., 2013).

Τον Αύγουστο του 2012, με εντολή εισαγγελέα και την παρουσία αστυνομικών ο Δήμος διέκοψε την κατάληψη του χώρου. Σκοπός του Δήμου είναι η ανάπλαση του κτιρίου και συγκεκριμένα η καθολική δομική και αρχιτεκτονική αποκατάσταση του προκειμένου να στεγαστούν εμπορικά καταστήματα και χώροι εκθέσεων. Από τον Ιούνιο του 2013 λειτουργεί στο κτίριο ένα Σημείο Εξυπηρέτησης Δημότη (Καριμάλη Α., 2014). Το δημοτικό συμβούλιο υπόσχεται τη διατήρηση του χαρακτήρα της Αγοράς, όμως οι κάτοικοι που επί έξι χρόνια λειτουργούσαν τον χώρο είναι καχύποπτοι απέναντι στις κινήσεις του Δήμου ενώ επίσης διαμαρτύρονται πως δεν υπάρχουν άδειες για να κάνει ο Δήμος της μετατροπές που κάνει και επιθυμεί να κάνει στο διατηρητέο κτίσμα (aftodioikisi.gr).

“Η Αγορά της Κυψέλης πέτυχε να συνοψίζει, με έναν τρόπο μοναδικό ίσως, τα διαφορετικά σχέδια για την πόλη. Να δείξει το ακριβές περιεχόμενο των «καλοδοουλεμένων» αλλά άδειων επικοινωνιακών προφίλ και της πραγματικής δράσης των κατοίκων” (Κορωνάκης Τ., 2014).

Ο Δήμος έχει πλέον ξεκινήσει έργα αποκατάστασης του κτιρίου ενώ αναμένεται να αποφασιστούν οι χρήσεις που θα φιλοξενεί. Στις 9 Μαΐου 2015, ο Δήμος Αθηναίων διοργάνωσε ένα ολοήμερο διαδραστικό παιχνίδι στον πεζόδρομο της Φωκίωνος Νέγρη με σκοπό να δοθεί η ευκαιρία στους κατοίκους της Κυψέλης να συμμετέχουν σε συνεργασία με την 6η Κοινότητα του Δήμου Αθηναίων και την ομάδα του Συν-Αθηνά σε ένα διάλογο σχετικά με το μέλλον της Αγοράς. Οι ερωτήσεις σχετικά με το νέο πρόσωπο της αγοράς ήταν οι εξής: Πως Φαντάζεσαι το νέο πρόσωπο της

Δημοτικής Αγοράς Κυψέλης; Ποιους φορείς, υπηρεσίες ή δράσεις θα ήθελες να στεγάζει; (Έλα στην Αγορά, 2015).

Οι απαντήσεις, προτάσεις και ιδέες, που θα συγκεντρωθούν, θα αξιολογηθούν από την τοπική κοινότητα και τις δημοτικές υπηρεσίες και σε επόμενο στάδιο θα παρουσιασθούν στο πλαίσιο έκθεσης στην περιοχή (enimerosi24.gr).

Όσον αφορά το «Συν Αθηνά», πρόκειται για μια διαδικτυακή πλατφόρμα που λειτουργεί από το 2013 και αποτελεί πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων για να διευκολύνει τις ομάδες πολιτών που με τις δράσεις τους βελτιώνουν την ποιότητα ζωής στην Αθήνα. Αναφέρεται σε ομάδες κατοίκων που σχετίζονται μεταξύ τους γύρω από λύσεις και δράσεις για το καλό της γειτονιάς τους ή της πόλης. Μπορεί να είναι ΜΚΟ, ΑΜΚΕ ή και άτυπες ομάδες, ακόμη και μεμονωμένες πρωτοβουλίες. Επίσης ο Δήμος παραχώρησε κτίριο στην ομάδα «Συν Αθηνά» για να στεγάζει και σε φυσικό χώρο τη δράση της (cityofathens.gr).

2.2.2 Βόλος

2.2.2.1 Κατάληψη Τερμίτα

Πρόκειται για έναν αυτοδιαχειριζόμενο χώρο ο οποίος βρίσκεται στην συνοικία των Παλαιών Βόλου. Η κατάληψη αφορά παραπάνω από ένα κτίρια και οριοθετείται στην περιοχή που περικλείεται από τις οδούς Αλμυρού, Σκρα, Κιλκίς, Λήμνου και Λαχανιά.

Εικόνα 2.20: Η Κατάληψη Τερμίτα στο χάρτη

Η συγκεκριμένη περιοχή είναι γνωστή στην τοπική κοινωνία και ως «Ψυγεία» καθώς από την δεκαετία του '40 και έπειτα λειτουργούσε εκεί η βιομηχανία ψύχους «Πήλιον» με ιδιοκτήτη τον Μ. Μουστακαλή (Αδαμάκης, 2009). Η βιομηχανία «Πήλιον» τερμάτισε τη λειτουργία της πριν από περίπου 25 χρόνια και μέχρι σήμερα το κτίριο της παραμένει εγκαταλελειμμένο.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Εικόνα 2.21: Το εγκαταλελειμμένο κτίριο των «Ψυγείων Μουστακαλή»

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Τα υπόλοιπα κτίρια της περιοχής χρονολογούνται περίπου από το 1948-1951 και αποτελούσαν ιδιοκτησία του Υπουργείου Γεωργίας. Κάποια από αυτά στέγαζαν διοικητικές Υπηρεσίες Εγγείων Βελτιώσεων ενώ κάποια άλλα αποτελούσαν αποθηκευτικούς χώρους. Μετά το τέλος της λειτουργίας τους τα κτίρια έμειναν για πολλά χρόνια εγκαταλελειμμένα με αποτέλεσμα να βρίσκουν σε αυτά καταφύγιο άνθρωποι διαφόρων εθνικοτήτων καθώς και ρομά. Τα τελευταία χρόνια ολόκληρη η έκταση ανήκει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας αλλά προς το παρόν δεν έχει γίνει κάποια κίνηση για την αξιοποίηση του χώρου (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Το καλοκαίρι του 2011 μια μικρή ομάδα τεσσάρων φοιτητών αποφασίζει να μεταβεί στην για χρόνια εγκαταλελειμμένη περιοχή, και να προσπαθήσει να δημιουργήσει ένα χώρο για να κατοικήσει. Η κίνηση όμως αυτή είχε και ένα κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο. Πέρα από την ικανοποίηση της ανάγκης για στέγαση, υπήρχε και ο στόχος να πλαισιωθεί το εγχείρημα αυτό από περισσότερο κόσμο και να δημιουργηθεί εκεί μια εστία πολιτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Δύο από τα κτίρια είχαν αρκετά δωμάτια και μπάνια. Η κατάσταση τους όμως ήταν πολύ άσχημη λόγω της χρόνιας εγκατάλειψης και χρειάστηκε πολλή δουλειά ώστε να μετατραπούν σε κατοικήσιμα. Για ένα εξάμηνο οι φοιτητές έκαναν εργασίες στην περιοχή προσπαθώντας να δημιουργήσουν μια βιώσιμη συλλογική κατοικία. Εκείνη την πρόωπη για την Κατάληψη περίοδο, το Πανεπιστήμιο εξέφρασε την επιθυμία να γκρεμίσει τα κτίρια της περιοχής. Τότε οι φοιτητές προκειμένου να αποτρέψουν το γεγονός αυτό, επικοινωνήσαν με τους αρμόδιους στο Πανεπιστήμιο και εξήγησαν ότι τα συγκεκριμένα κτίρια αποτελούν κατοικία για τους ίδιους. Έτσι η κατεδάφιση δεν πραγματοποιήθηκε (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Με την πάροδο του χρόνου ο κόσμος που ενδιαφερόταν και στήριζε το εγχείρημα αυτό άρχισε να αυξάνεται. Έτσι άρχισαν να αυξάνονται και τα άτομα που επέλεξαν να κατοικήσουν στον χώρο της κατάληψης.

Ο Οκτώβριος του 2012 αποτέλεσε σημαντική στιγμή για την Τερμίτα καθώς πραγματοποιήθηκε ένα πολιτικό “άνοιγμα” από την πλευρά των μελών της. Άρχισαν να διοργανώνονται πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, συζητήσεις, και ανοιχτές προς όλους συνελεύσεις οι οποίες γνώρισαν μεγάλη απήχηση από κόσμο που

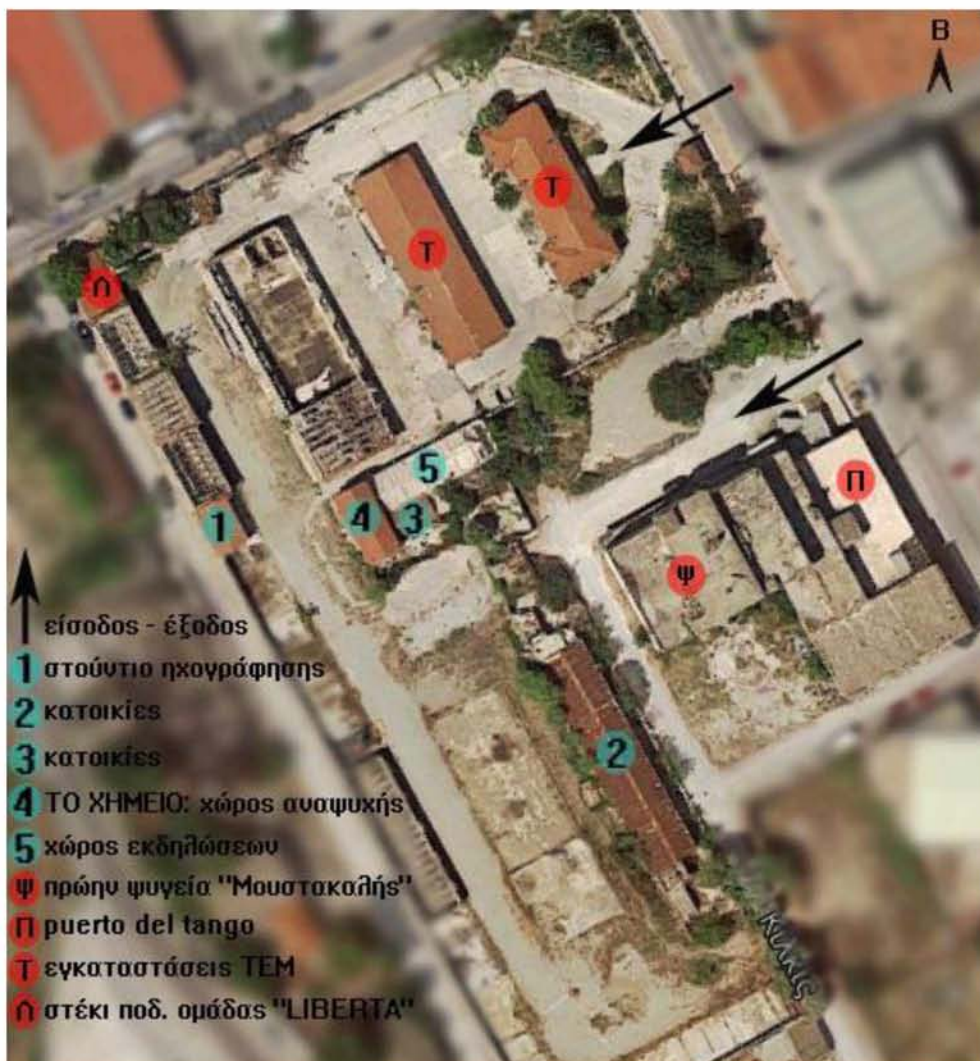
ενδιαφερόταν για τα κοινά. Παράλληλα, άρχισαν να λειτουργούν σε εβδομαδιαία βάση η πολιτική συνέλευση και η συνέλευση στέγης (Πολιτική συνέλευση Κατάληψης Τερμίτα, 2013). Η συνέλευση στέγης αφορά θέματα καθημερινότητας, σχετικά με τα κτίρια, την ομαλή συμβίωση και τον καταμερισμό εργασιών ενώ η πολιτική συνέλευση αφορά τη διοργάνωση και διαχείριση των πολιτικών δράσεων. Και οι δύο συνελεύσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές και αφορούν όλους όσους κατοικούν στο χώρο της κατάληψης οι οποίοι είναι άτυπα υποχρεωμένοι να συμμετέχουν (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Εκείνη την περίοδο και μετά από μια σειρά ανοιχτών προς όλους συνελεύσεων, δημιουργήθηκαν διάφορες αυτοοργανωμένες ομάδες που λειτούργησαν στο χώρο της κατάληψης. Μερικές από αυτές είναι η θεατρική ομάδα, η ομάδα χορού, η ομάδα φωτογραφίας και επεξεργασίας εικόνας, η μουσική ομάδα καθώς και η ομάδα δημιουργίας στούντιο ηχογράφησης (Πολιτική συνέλευση Κατάληψης Τερμίτα, 2013). Οι ομάδες αυτές δημιουργήθηκαν από προτάσεις ανθρώπων που συμμετείχαν στις συνελεύσεις και είχαν τη διάθεση να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους. Λειτουργούσαν αντιεραρχικά με την αυτοδιάθεση να αποτελεί την βασική προϋπόθεση για την δημιουργία και την εξέλιξη τους. Δυστυχώς όμως κάποιες από αυτές χάθηκαν στο πέρασμα του χρόνου (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Σήμερα στην Τερμίτα μένουν 10 άτομα και όπως είπαμε η λειτουργία της πραγματοποιείται μέσω των συνελεύσεων στέγης και των πολιτικών συνελεύσεων. Η εγκατάσταση ενός νέου κατοίκου αποτελεί αντικείμενο της πολιτικής συνέλευσης. Πραγματοποιούνται διάφορες δράσεις και εκδηλώσεις στο χώρο της όπως συζητήσεις, συλλογικές κουζίνες, καφενεία, εκθέσεις, προβολές ταινιών και ντοκιμαντέρ, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και πάρτι. Όλες οι δράσεις έχουν αντιεμπορευματικό χαρακτήρα ενώ ένα κουτί οικονομικής ενίσχυσης είναι διαθέσιμο σε όσους θέλουν να προσφέρουν οποιοδήποτε ποσό επιθυμούν. Τα έσοδα που προκύπτουν χρησιμοποιούνται για την οικονομική κάλυψη αποκατάστασης ζημιών που προκύπτουν στα κτίρια λόγω της παλαιότητας τους καθώς και για την οργάνωση πολιτικών και κοινωνικών δράσεων. Πάντως σε οποιαδήποτε περίπτωση η αφίσσα-κάλεσμα κάθε εκδήλωσης δηλώνει την ενέργεια στην οποία θα διατεθούν τα χρήματα που θα προκύψουν (Ιδρυτικό μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Ο χάρτης που ακολουθεί παρουσιάζει τη σημερινή χρήση όλων των κτιρίων που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή της κατάληψης.

Χάρτης 2.22: Χρήσεις κτιρίων στην ευρύτερη περιοχή της Κατάληψης Τερμίτα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όπως φαίνεται, η είσοδος στο χώρο μπορεί να πραγματοποιηθεί από δύο σημεία, ενώ όσον αφορά τα κτίρια που έχουν διαμορφωθεί και λειτουργούν για της ανάγκες της Τερμίτα, η κατάσταση έχει ως εξής:

Δύο από αυτά χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση της κατοικίας των μελών της κατάληψης (κτίρια 2 και 3). Υπάρχει ένας χώρος που εξυπηρετεί ψυχαγωγικούς σκοπούς (κτίριο 4) ο οποίος συχνά λειτουργεί ως μπαρ ή καφενείο. Ένας επιπλέον μεγαλύτερος χώρος (κτίριο 5) χρησιμοποιείται για την στέγαση διάφορων πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων όπως εκθέσεις φωτογραφίας,

συζητήσεις, συναυλίες και πάρτι. Στο κτίριο 1 έχει πρόσφατα ολοκληρωθεί η μετατροπή του χώρου σε στούντιο ηχογράφησης (Μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Κάποια από τα υπόλοιπα κτίρια της περιοχής χρησιμοποιούνται από άλλες συλλογικότητες και ομάδες. Το κτίριο «Π» χρησιμοποιείται από την ανεξάρτητη και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, πολιτιστική ομάδα Puerto del Tango η οποία δημιουργήθηκε το 2005. Τα κτίρια «Τ» χρησιμοποιούνται από την ομάδα TEM (Τοπική Εναλλακτική Μονάδα) η οποία αποτελεί μια ένωση ατόμων που έχει δημιουργήσει ένα νέο τρόπο οικονομικών συναλλαγών. Τα μέλη της ομάδας αποτελούν ένα δίκτυο μέσα στο οποίο οι συναλλαγές δεν πραγματοποιούνται με ευρώ αλλά με την χρήση TEM. Η TEM δεν είναι νόμισμα αλλά έχει ψηφιακή μορφή και όλες οι συναλλαγές καταγράφονται σε ένα ειδικό ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης (ΤΔΑΑΜ, 2014). Στα κτίρια αυτά η TEM στεγάζει τις δραστηριότητες των μελών της όπως για παράδειγμα κάποια παζάρια στα οποία οι συναλλαγές πραγματοποιούνται με TEM (Τοπική Εναλλακτική Μονάδα, 2012).

Το κτίριο «Λ» διαμορφώθηκε πρόσφατα από τα μέλη και τους φίλους της αυτοοργανωμένης ποδοσφαιρικής ομάδας “Liberta” ή αλλιώς “Ελευθεριακός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος”. Η Liberta δημιουργήθηκε το 2012, λειτουργεί αντιεραρχικά, έχει επιλέξει συνειδητά την παντελής έλλειψη χορηγιών και όλα τα ζητήματά της αποτελούν αντικείμενο της συνέλευσής της. Το κτίριο αυτό αποτελεί ένα χώρο ανοιχτό προς όλους, όπου πραγματοποιούνται καφενεία, μπαρ, συναυλίες πάρτι αλλά και οι συνελεύσεις της ομάδας. Η μόνη οικονομική επιβάρυνση για όσους βρεθούν στις εκδηλώσεις αυτές αφορά την αγορά ποτού και είναι η ελάχιστη δυνατή. Τα έσοδα που προκύπτουν χρησιμοποιούνται από το ταμείο της ομάδας για την εξυπηρέτηση των συλλογικών αναγκών της (Μέλος Liberta, 2015).

Τέλος το συγκρότημα κτιρίων Ψ είναι οι εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις της βιομηχανίας ψύχους Μ. Μουστακαλή και σήμερα δεν εξυπηρετούν καμία λειτουργία. Τα υπόλοιπα κτίρια της περιοχής όπως φαίνεται και στον χάρτη δεν έχουν στέγη πράγμα που καθιστά αδύνατη τη μονιμότητα της χρήσης τους. Χρησιμοποιούνται κάποιες φορές κατά τους θερινούς μήνες από την κατάληψη Τερμίτα για την διεξαγωγή εκδηλώσεων όπως θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες (Μέλος Κατάληψης Τερμίτα, 2015).

Εικόνα 2.23: Μπροστινή όψη των κατοικιών (βλ. Χάρτη 2.22, κτίριο 2)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 2.24: Μπροστινή όψη κατοικίας (βλ. Χάρτη 2.22, κτίριο 3)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

2.2.2.2 Κατάληψη Ματσάγγου

Πρόκειται για μία κατάληψη που σήμερα μετράει 13 χρόνια λειτουργίας. Βρίσκεται στο κέντρο του Βόλου και συγκεκριμένα στεγάζεται σε τμήμα της πρώην Καπνοβιομηχανίας Ματσάγγου. Το ιστορικό αυτό κτίριο περικλείεται από τις οδούς Μακεδονομάχων, 28^{ης} Οκτωβρίου, Π. Μελλά και Ερμού και αποτελεί ιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Εικόνα 2.25: Η Κατάληψη Ματσάγγου στο χάρτη

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η καπνοβιομηχανία Ματσάγγου αποτελεί σημείο κατατεθέν στην βιομηχανική ιστορία του Βόλου καθώς για πολλές δεκαετίες υπήρξε οικονομικός πνεύμονας της πόλης. Ιδρύθηκε το 1890 από τον Νικόλαο Ματσάγγο και το 1918 η διεύθυνση του εργοστασίου πέρασε στους δύο γιούς του. Αρχικά το εργοστάσιο είχε στεγαστεί σ' ένα κτίριο της Σωκράτους- Μακεδονομάχων και αργότερα επεκτάθηκε ως την Ερμού. Το 1936 έγινε προσθήκη πτέρυγας από τη στοά της Σωκράτους ως την οδό 28^{ης} Οκτωβρίου και ταυτόχρονα κατασκευάστηκε το κτίριο των γραφείων ως την οδό Ελ.

Βενιζέλου. Μετά τους σεισμούς του 1955 άρχισαν οι δοκιμασίες για την καπνοβιομηχανία. Όμως, δεν ήταν οι υλικές ζημιές στα κτίρια που οδήγησαν στην κάμψη της επιχείρησης αλλά οι αλλαγές στα πρόσωπα της διοίκησης καθώς ο ιδρυτής της και οι γιοί του είχαν πεθάνει. Το 1960 η βιομηχανία νοικιάστηκε στην ΣΕΚΕ (Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδος) για τρία χρόνια αλλά πριν λήξει η ενοικίαση, και συγκεκριμένα το Μάιο του 1963 πραγματοποιήθηκε πλειστηριασμός. Δεν προσήλθε ενδιαφερόμενος και η βιομηχανία περιήλθε στο Δημόσιο. Στην συνέχεια μεσολάβησε για ένα χρόνο μια άκαρπη κοινοπραξία μεταξύ Δημοσίου, Αγροτικής Τράπεζας και ΣΕΚΕ, ώσπου η καπνοβιομηχανία περιήλθε στην ΕΤΒΑ (Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης). Το 1965 η ΕΤΒΑ εξάγγειλε την επέκταση του εργοστασίου και συγκεκριμένα την ανέγερση αποθηκών στο Φυτόκο. Παρόλο που κατασκευάστηκαν οι αποθήκες, η βιομηχανία δεν κατάφερε να επιβιώσει. Το 1970 τέθηκε υπό αναγκαστική διαχείριση και το 1972 σταμάτησε η παραγωγική της διαδικασία. Αργότερα αγοράστηκε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο οποίο ανήκει έως σήμερα. Για χρόνια το ιστορικό κτίριο έμεινε εγκαταλελειμμένο και παραδομένο στο έλεος του χρόνου, με το Πανεπιστήμιο να μην έχει προχωρήσει σε καμία ενέργεια για την συντήρηση ή την αξιοποίηση του (Κολιού, 1993).

Κάποια στιγμή το Πανεπιστήμιο αποφάσισε να μετατρέψει ένα μέρος του κτιρίου σε φοιτητικό στέκι το οποίο ενοικιαζόταν από ιδιώτη. Το στέκι όμως, σταμάτησε να λειτουργεί όταν εντοπίστηκαν, σύμφωνα με το Πανεπιστήμιο, προβλήματα στατικότητας στο κτίριο (Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Ματσάγγου).

Μετά από περίπου πέντε χρόνια από το κλείσιμο του στεκιού και συγκεκριμένα στις 27 Νοεμβρίου του 2002, μια συλλογικότητα φοιτητών και πολιτών του Βόλου οικειοποιήθηκε ένα τμήμα του κτιριακού συγκροτήματος Ματσάγγου. Από τα μέσα Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους είχε προηγηθεί μια σειρά προβληματισμών και συζητήσεων σχετικά με την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός αυτοδιαχειριζόμενου χώρου ελεύθερης έκφρασης. Παράλληλα γεννήθηκε και η ιδέα για την δημιουργία ενός κοινωνικού ραδιοφώνου. Έτσι ο εγκαταλελειμμένος χώρος μπήκε ξανά σε λειτουργία (Συνέλευση Κατάληψης Ματσάγγου, 2003).

Οι συμμετέχοντες στην κατάληψη του χώρου, είχαν κάποιες κοινές ιδέες και στόχους σχετικά με το εγχείρημα αυτό. Σύμφωνα με την κεντρική ιδέα, ο Δήμος ή το

Πανεπιστήμιο αντιμετωπίζουν τον χώρο σαν εμπόρευμα το οποίο έχει τιμή και αποτελεί αντικείμενο συναλλαγής. Έτσι η τιμή είναι αυτή που καθορίζει τελικά τη χρήση. Για τους ανθρώπους όμως που χρησιμοποιούν τον χώρο, ο χώρος είναι η χρήση του. Είναι εμπειρία, βίωμα, ανάμνηση, οικειότητα, αίσθηση και ζωή. Και για τους ανθρώπους, η χρήση είναι που καθορίζει την αξία. Αυτό που επικρατεί όμως είναι η αντικατάσταση της αξίας χρήσης από την ανταλλακτική αξία. Ως άνθρωποι πρέπει να αντισταθούμε σε αυτό και ένας τρόπος αντίστασης είναι να ξαναδούμε τις ανάγκες μας και να οικειοποιηθούμε το χώρο (Αυτοδιαχειριζόμενο στέκι/ραδιόφωνο, 2010).

Όσον αφορά τους στόχους που είχαν οι συμμετέχοντες στο εγχείρημα, μερικοί από αυτούς είναι οι εξής: Να παρθεί πίσω ο χώρος που έχει στερηθεί και να δοκιμαστεί το πώς λειτουργούν τα πράγματα σε αντιεραρχικές συνθήκες και χωρίς αντιπροσώπευση. Να οργανωθούν οι χώροι από όλους όσους επιθυμούσαν να συμμετέχουν, σύμφωνα με τις ανάγκες τους και έξω από περιορισμούς που δεχόμαστε ως αυτονόητους. Να γίνει πράξη η αλληλεγγύη προς όλους όσους την χρειάζονται. Και τέλος, να δοκιμαστεί πώς λειτουργούν τα πράγματα σε συνθήκες ελεύθερης συμμετοχής (Αυτοδιαχειριζόμενο στέκι/ραδιόφωνο, 2010).

“Ο χρόνος και ο χώρος μας απαξιώνονται, εκτός αν πρόκειται για την ανταλλακτική τους αξία, τα δικαιώματά μας περιορίζονται στο δικαίωμα της κατανάλωσης, οι ανάγκες μας για επικοινωνία, δημιουργία, ψυχαγωγία ή ακόμα για στέγαση περιορίζονται με γνώμονα το κέρδος και την αναπαραγωγή του” (Συνέλευση Κατάληψης Ματσάγγου, 2003).

Η διαμόρφωση του χώρου περιελάμβανε τον καθαρισμό του και το βάψιμο των τοίχων, την τοποθέτηση φωτισμού και μικρής ισχύος θέρμανσης ενώ τέθηκε σε λειτουργία μία τουαλέτα η οποία προϋπήρχε. Όλες οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν από τους συμμετέχοντες στο εγχείρημα με την οικονομική τους ενίσχυση και με αρκετή προσωπική και συλλογική εργασία (Συνέλευση Κατάληψης Ματσάγγου, 2003).

Αρχικά το εγχείρημα είχε πολλούς συμμετέχοντες και ενδιαφερόμενους, καθώς αποτελούσε κάτι νέο για την πόλη και ήταν ιδιαίτερα εξωστρεφές. Με το πέρασμα του χρόνου όμως, ο αριθμός των συμμετεχόντων παρουσιάζει διακυμάνσεις (Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Ματσάγγου).

Από τη στιγμή της δημιουργίας της η Κατάληψη Ματσάγγου λειτουργεί ως αυτοδιαχειριζόμενο στέκι αλλά και ως κατάληψη στέγης ανά περιόδους, με μέγιστο αριθμό κατοίκων 10 άτομα. Πραγματοποιείται ανοιχτή συνέλευση εβδομαδιαίως, ενώ αν προκύψει κάποιο επιπλέον θέμα που πρέπει να συζητηθεί, κανονίζεται ένα νέο ραντεβού από τα μέλη (Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Ματσάγγου).

Όσον αφορά τη στάση του Πανεπιστημίου, χαρακτηρίζεται από τα μέλη της Κατάληψης ως διπλωματική. Από την μία πλευρά, δινόταν οι εντύπωση ότι δεν δημιουργεί πρόβλημα στο Πανεπιστήμιο η λειτουργία της Κατάληψης. Από την άλλη όμως, υπήρχαν έμμεσες επιθέσεις. Στις 24 Απριλίου του 2003 η αστυνομία εισέβαλε στον κατειλημμένο χώρο μετά από εντολή εισαγγελέα, έκανε έρευνα στους χώρους και προσήγαγε 20 άτομα στο ασφαλιστικό τμήμα, χωρίς να προκύψουν στοιχεία για διάπραξη ποινικών αδικημάτων. Επιπλέον έχει πραγματοποιηθεί διακοπή παροχής ηλεκτρικού ρεύματος από τη Δ.Ε.Η η οποία αργότερα αποκαταστήθηκε (Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Ματσάγγου).

Στο χώρο της Κατάληψης πραγματοποιούνται διάφορες δραστηριότητες ανοιχτές προς όλους, όπως συζητήσεις για κοινωνικοπολιτικά θέματα, συλλογικές κουζίνες, θεατρικές παραστάσεις, προβολές ταινιών και ντοκιμαντέρ, μαθήματα χορού και πολεμικών τεχνών, συναυλίες και πάρτι.

Εικόνα 2.26: Εβδομαδιαίο πρόγραμμα δραστηριοτήτων στην Κατάληψη Ματσάγγου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Από το 2013 έχουν ξεκινήσει εργασίες για την μετατροπή ενός κτιρίου της πρώην καπνοβιομηχανίας, σε Πανεπιστημιακό χώρο που θα στεγάζει το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών. Το τμήμα που πρόκειται να μετατραπεί σε Πανεπιστημιακό κτίριο βρίσκεται μεταξύ των οδών 28ης Οκτωβρίου, Π. Μελά, Μακεδονομάχων και στοάς Ματσάγγου (e-thessalia.gr). Ο φορέας υλοποίησης του έργου είναι η Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με κύριο του έργου το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Προς το παρόν δεν έχει επηρεαστεί ο χώρος της Κατάληψης από τα έργα.

3. Συμπεράσματα

Το έντονο φαινόμενο που εντοπίζεται στις σύγχρονες πόλεις είναι η απουσία της ανθρωποκεντρικής διάστασης μέσω της μετατροπής τους σε κέντρα οικονομικών δραστηριοτήτων και ανταλλαγών. Η πόλη δεν νοείται σαν δημόσιο αγαθό αλλά σαν εμπόρευμα και κατά συνέπεια, ο χώρος δεν έχει πια χρηστική αξία αλλά ανταλλακτική. Πουλιέται και αγοράζεται, καταστρέφεται και αναδομείται με κριτήριο το κέρδος και όχι την συλλογική χρήση του από τους κατοίκους. Δυστυχώς όμως, αυτή η μορφή που σταδιακά παίρνουν οι πόλεις δεν συνάδει με την ίδια τη φύση τους, καθώς η ανθρώπινη παρέμβαση είναι αυτή που δίνει τη δυνατότητα στο περιβάλλον να ανακαινίζεται, να μεταβάλλεται, να επεκτείνεται, και να διαρκεί στο χρόνο. Η οικεία και ασταμάτητη αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον του, είναι θεμελιώδες παράγοντας του χώρου. Όπως προκύπτει κι από την ανάλυση του κεφαλαίου 1 της παρούσας εργασίας, ο άνθρωπος από τη φύση του έχει ενεργητική θέση στο περιβάλλον του, μετατρέποντας ότι χρειάζεται για να το προσαρμόσει στις δικές του επιδιώξεις.

Κατά συνέπεια, οι κάτοικοι των πόλεων αρκετά συχνά απαντούν και προσπαθούν να αντισταθούν στον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται ο αστικός χώρος. Τα διάφορα κινήματα πόλης αποτελούν τη διέξοδο που βρίσκει η καταπίεση της ανάγκης και της επιθυμίας του ανθρώπου να δράσει και να διαχειριστεί το χώρο μέσα στην πόλη, λόγω της έλλειψής του, ή της χρήσης του ως εμπόρευμα με ανταλλακτική αξία. Οι περιπτώσεις που αναφέρθηκαν και αναλύθηκαν παραπάνω αποτελούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα χώρων, εντός αστικού ιστού, που διεκδικήθηκαν οικειοποιήθηκαν και διαμορφώθηκαν από κατοίκους των πόλεων εκφράζοντας την ιδέα ότι ο χώρος πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες αυτών που τον χρησιμοποιούν.

Αναφέρονται σε κινητοποιήσεις κατοίκων που έχουν ως αντικείμενο διεκδίκησης την ίδια την πόλη, το δομημένο και αδόμητο αστικό χώρο. Μέσα από τη δράση των κινημάτων πόλης, αναδεικνύονται πολιτικές λογικές και πρακτικές αυτοδιαχείρισης των χώρων από τους ίδιους τους κατοίκους. Με τον τρόπο αυτό οι κάτοικοι αναπτύσσουν ένα είδος συλλογικής και αμεσοδημοκρατικής διαχείρισης της πόλης.

Τα εγχειρήματα αυτά είναι μια χειροπιαστή απόδειξη ότι ο χώρος παράγεται από τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι οικειοποιούνται τα στοιχεία του. Αποτελούν προσπάθειες παραγωγής ενός χώρου ο οποίος εξ’ αρχής αποδίδεται στην κοινή χρήση και επί του οποίου επιχειρείται να πραγματοποιηθεί το εγχείρημα της ελευθερίας. Περνάνε από την θεωρία στην πράξη δίνοντας εναλλακτικές λύσεις για τη διαχείριση του χώρου που δεν δίνονται από την αγορά και στο όνομα της κερδοσκοπίας αλλά από τους ίδιους τους χρήστες της πόλης. Οι προσπάθειες αυτές έχουν έναν πειραματικό χαρακτήρα, αλλάζουν την ποιότητα του χώρου και παράγουν όψεις και μορφές ενός διαφορετικού μέλλοντος. Γεννούν νέα δείγματα χώρου μέσα στην πόλη. Αυτοί που συμμετέχουν στα εγχειρήματα αυτά δεν ζητούν μόνο, πιο ανθρώπινες πόλεις από την πολιτεία, αλλά δρουν και υλοποιούν στις γειτονιές τους αυτή τους την επιθυμία. Σκέφτονται σε μεγάλη κλίμακα αλλά δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο.

Μέσα από αυτές τις πρακτικές οι άνθρωποι αρθρώνουν κοινούς στόχους και δοκιμάζουν νέες μορφές κοινωνικότητας. Κάνοντας, και συζητώντας για αυτά που κάνουν, παράγουν καινούριες μορφές πολιτικής εμπλοκής και πολιτικής συνείδησης. Επιπλέον, από απλοί παρατηρητές και χρήστες του χώρου γίνονται δημιουργοί του. Συνεισφέροντας λοιπόν στη δημιουργία και τη συντήρηση του χώρου αισθάνονται απαραίτητοι για την ύπαρξή του, γίνονται κτήμα του και ταυτίζονται με αυτόν. Αποκτούν μια ανώτερης ποιότητας σχέση μαζί του πράγμα που καθιστά άτοπη την άποψη ότι αποτελούν μία μερίδα βανδαλιστών.

Όπως προαναφέρθηκε τα εγχειρήματα αυτά διαθέτουν έναν χαρακτήρα πειραματικό πράγμα που σημαίνει ότι εμπεριέχουν σε μεγάλο βαθμό την πιθανότητα αποτυχίας. Τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν αυτές οι συλλογικότητες είναι πολυσύνθετα και αφορούν τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς παράγοντες. Η θέληση, η επιμονή, η αυτοδιάθεση των συμμετεχόντων καθώς και η μαζικότητα αυτών των κινητοποιήσεων κρίνονται απαραίτητα στοιχεία για την σταδιακή

κατάκτηση της επιτυχίας. Πέρα από την στάση της πολιτείας η οποία κατά κύριο λόγο είναι αρνητική απέναντι σε τέτοιες διεκδικήσεις, οι συλλογικότητες αυτές έχουν να διαχειριστούν και έναν εσωτερικό παράγοντα, τις διαφορές μεταξύ των μελών τους. Συνήθως οι αποφάσεις για τον τρόπο που θα κινηθούν παίρνονται μέσα από ανοιχτές συνελεύσεις και με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες. Στόχος είναι η συνδιαμόρφωση καθώς οι διαφορές είναι αναμενόμενες και σε μεγάλο βαθμό παραγωγικές. Άρα η διαλλακτικότητα είναι απαραίτητη προϋπόθεση σε όλες τις συλλογικές διαδικασίες όπως και σε αυτές που αφορούν την πόλη. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις κινητοποιήσεων που αφορούσαν διεκδικήσεις χώρων οι οποίες έληξαν λόγω εσωτερικών διαφορών και όχι λόγω πιέσεων από τις αρχές. Η αντιμετώπιση των ζητημάτων πρέπει να προκύπτει μέσα από συλλογικές διαδικασίες και όχι να ενεργεί ο καθένας όπως θέλει στο όνομα της συλλογικότητας. Τέτοιες συμπεριφορές αλλοιώνουν το χαρακτήρα των εγχειρημάτων αυτών.

Πέρα από τη διάθεση για συμβιβασμό και συνεννόηση από την πλευρά των μελών τους, οι συλλογικότητες καλούνται διαρκώς να επιτύχουν την μέγιστη δυνατή μαζικότητα. Επιδιώκουν την ευαισθητοποίηση της γειτονιάς και κατ' επέκταση της πόλης μέσα από καλέσματα σε συζητήσεις και εκδηλώσεις σε μια προσπάθεια να ενημερώσουν και να ευαισθητοποιήσουν όσο το δυνατόν περισσότερους συμπολίτες τους σχετικά με το εγχείρημά τους. Η υποστήριξη από μεγάλη μερίδα πολιτών είναι ιδιαίτερα σημαντική ως προς το πρόσωπο της εκάστοτε συλλογικότητας απέναντι στις αρχές, όμως ο απώτερος σκοπός είναι η ενεργό συμμετοχή όλο και περισσότερου κόσμου στις διαδικασίες. Έχουμε δει δυναμικά στο ξεκίνημά τους εγχειρήματα να αποδυναμώνονται στη συνέχεια λόγω έλλειψης διαθεσιμότητας και κατά συνέπεια λόγω εξάντλησης των λίγων ατόμων που δουλεύουν κυριολεκτικά για αυτά. Παρατηρούμε ότι δεν αρκεί ένα δυναμικό ξεκίνημα για την διάρκεια και την επιτυχία μιας τέτοιας προσπάθειας αλλά η ανταπόκριση και η ενεργός συμμετοχή σε όλες τις διαδικασίες από ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων. Η μαζικότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι εκτός από την ομαλή και ευχάριστη λειτουργία των διαδικασιών, προσδίδει στη συλλογικότητα τη δυναμική που απαιτείται ώστε να διαπραγματευτεί με τις αρχές προκειμένου να πετύχει το στόχο της. Τέτοιου είδους συλλογικότητες δεν πρέπει να καθησυχάζονται στην πρόσκαιρη μαζικότητα αλλά να επιδιώκουν διαρκώς ένα άνοιγμα προς την τοπική κοινωνία καθώς αυτός είναι εξ ορισμού και ο λόγος ύπαρξής τους. Κοιτώντας λοιπόν στο εσωτερικό αυτών των συλλογικοτήτων

καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η διαλλακτικότητα από την πλευρά των μελών τους καθώς και η διαρκή προσπάθεια για ενίσχυση της μαζικότητας τους αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιβίωσή τους και για την επίτευξη των στόχων τους.

Όσον αφορά τη σχέση με τους εξωτερικούς παράγοντες και συγκεκριμένα την πολιτεία αλλά και τις διάφορες αρχές, η κάθε συλλογικότητα λειτουργεί με τον δικό της τρόπο. Κάθε εγχείρημα έχει το δικό του ιδιαίτερο χαρακτήρα που εκφράζεται στους χειρισμούς απέναντι στα εμπόδια που προκύπτουν. Όμως συνήθως οι σχέσεις μεταξύ των συλλογικοτήτων αυτών και της πολιτείας δεν είναι φιλικές.

Τα εγχειρήματα που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία αποτελούν περιπτώσεις που παρουσιάζουν διαφορές ως προς την χρονική περίοδο που αναπτύχθηκαν, την μαζικότητα που είχαν αλλά και το γενικότερο κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο της εποχής τους. Όμως παρόλα αυτά υπάρχουν κοινά σημεία που προκύπτουν. Ένα κοινό σημείο αφορά την στάση της πολιτείας, η οποία σε όλες τις περιπτώσεις είναι αρνητική. Άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο. Οι κάτοικοι ήρθαν πολλές φορές αντιμέτωποι με την κρατική καταστολή και την αστυνομική βία. Άλλο ένα κοινό χαρακτηριστικό που εντοπίζεται σε αυτές τις συλλογικότητες αφορά την οργάνωση και τη λειτουργία τους μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες. Οργανώνουν τακτικές συνελεύσεις και συζητήσεις γύρω από κοινωνικά και πολιτικά θέματα αλλά και διαχειριστικά ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία τους. Έχουν αντιιεραρχικό χαρακτήρα και όλες οι δράσεις τους υπακούουν στην αρχή της αυτοδιαχείρισης. Επιπλέον παρουσιάζουν μια έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και οι εκδηλώσεις που οργανώνουν έχουν αντιεμπορευματικό χαρακτήρα. Προασπίζουν την ελευθερία της έκφρασης ενώ διαθέτουν και καλλιεργούν ένα έντονο πνεύμα δημιουργικότητας.

Ένα άλλο κοινό στοιχείο είναι το γεγονός ότι τα κινήματα και τα εγχειρήματα αυτά αναπτύχθηκαν σε περιόδους μιας γενικότερης έντονης κοινωνικοπολιτικής δράσης από την πλευρά των πολιτών. Βλέπουμε δηλαδή ανθρώπους να διεκδικούν χώρο και χρόνο μέσα στην πόλη παράλληλα με τη διεκδίκηση άλλων δικαιωμάτων και ταυτόχρονα με μία γενικότερη απογοήτευση και αντίδραση προς την κρατική εξουσία. Τελικά, θα λέγαμε ότι τα εγχειρήματα αυτά ορίζουν ξανά το δικαίωμα στην πόλη και την διεκδίκησή του, ως το δικαίωμα η πόλη να είναι συλλογικό έργο.

Τα κινήματα αυτά κάποιες φορές αποτυγχάνουν όμως στέλνουν ένα ελπιδοφόρο μήνυμα. Ότι όσο κι αν οι σύγχρονες πόλεις μοιάζουν να έχουν χάσει την ανθρώπινη διάστασή τους και να έχουν αποκτήσει ένα τεχνοκρατικό χαρακτήρα, υπάρχει η δυνατότητα αλλαγής. Μια αλλαγή που ξεκινάει από τη γειτονιά και σταδιακά μπορεί να φτάσει σε μεγαλύτερη κλίμακα και να δημιουργήσει μία περισσότερο ανθρωποκεντρική κοινωνία.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

Canter, D. και Κοσμόπουλος, Π. (επ.) (1988) ‘Περιβαλλοντική ψυχολογία’, University Studio Press, Θεσσαλονίκη.

Κοσμόπουλος, Π. (2000) ‘Περιβαλλοντική Κοινωνική Ψυχολογία: η αντίληψη του Χώρου’, University Studio Press, Θεσσαλονίκη

Lefebvre, H. (1977) ‘Το δικαίωμα στην πόλη’, Παπαζήση, Αθήνα

Σταυρίδης, Στ. (1990) ‘Η συμβολική σχέση με το χώρο: Πώς οι κοινωνικές αξίες διαμορφώνουν και ερμηνεύουν το χώρο’, Κάλβος, Αθήνα

Σταυρίδης, Στ. (2007) ‘Εισαγωγή’, Lefebvre H., “Δικαίωμα στην πόλη. Χώρος και πολιτική.”, Κουκίδα, Αθήνα

Στεφάνου, Ι. και Στεφάνου, Ι. (1999) ‘Περιγραφή της εικόνας της πόλης’, Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα

Γαρή Μ. και Πέττας Δ. (2008) ‘Η αειφορία στο αστικό περιβάλλον μέσα από εναλλακτικές κοινότητες’, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Αδαμάκης Κ. (2009) ‘Τα βιομηχανικά κτίρια του Βόλου’, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα

Κολιού Ν. (1993) ‘Η Βιομηχανία του Βόλου’, Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου, Βόλος

Ξενόγλωσση:

Canter, D. (1984) ‘Action and place: An Existential Dialectic.’ U.K

Ellis, P. (1982) ‘Shared outdoor space and shared meaning’, International Review of Applied Psychology, London

Goonewardena, K., Kipfer, S., Milgrom, R., Schmid, C. (2008), ‘Space, difference,

everyday life. Reading Henri Lefebvre.’ , Taylor & Francis, U.K. διαθέσιμο στο:
http://www.mom.arq.ufmg.br/mom/babel/textos/lefebvre_space_everyday.pdf

[πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2015]

Harre, R. (1979) ‘Social Being’, Blackwell, Oxford

Harvey, D., (2012) ‘Rebel Cities’, Verso, London.

Kelly, G.A. (1955) ‘The Psychology of Personal Constructs’, Norton, New York

Lefebvre, H. (1991) ‘The production of space’, Blackwell, Oxford

Lewin, K. (1951) ‘Field Theory in Social Science’, Harper and Row, New York

Raymond H. (1976) ‘Quelques aspects pratiques et theoriques sur l’appropriation de
l’espace’, Actes de la Conference, Strasbourg

Διαδίκτυο:

afka.net, Διαθέσιμο στο: http://www.afka.net/Mags/Berkeley_Barb.htm [πρόσβαση
10 Μαρτίου 2015]

aftodioikisi.gr, ‘Ανοιχτή Πόλη: Καταστρέφεται η Δημοτική Αγορά Κυψέλης’ (2013),
Διαθέσιμο στο: [http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/anoixti-poli-katastrefetai-i-dimotiki-
agora-kipselis](http://www.aftodioikisi.gr/dimoi/anoixti-poli-katastrefetai-i-dimotiki-
agora-kipselis) [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2015]

alepou.blogspot.gr, ‘Πάμε βόλτα στη Δημοτική Αγορά της Κυψέλης’ (2008),
Διαθέσιμο στο: http://alepou.blogspot.gr/2008/04/blog-post_10.html [πρόσβαση 28
Μαρτίου 2015]

Αυτοδιαχειριζόμενο στέκι/ραδιόφωνο (2010), Διαθέσιμο στο: [http://libertatia-
antifavolos.blogspot.gr/](http://libertatia-
antifavolos.blogspot.gr/) [πρόσβαση 20 Απριλίου 2015]

avrio.blogspot.gr, ‘Μεταμόρφωση parking σε πάρκο’ (2009) Διαθέσιμο στο:
<http://avrio.blogspot.gr/2009/03/parking.html> [πρόσβαση 27 Μαρτίου 2015]

berkeleyparks.wordpress.com, ‘Berkeley Parks’ (2012, December 10), Διαθέσιμο στο: <https://berkeleyparks.wordpress.com/2012/12/10/background-and-inception-of-peoples-park/> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

boundless.com, ‘Interpret the countercultural movement of the 1960s’ Διαθέσιμο στο: <https://www.boundless.com/u-s-history/textbooks/boundless-u-s-history-textbook/the-sixties-1960-1969-29/counterculture-221/counterculture-1232-9277/> [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2015]

Brenneman, R. (2004, April 20) ‘The Bloody Beginnings of People’s Park’, Διαθέσιμο στο: <http://www.berkeleydailyplanet.com/issue/2004-04-20/article/18700?headline=The-Bloody-Beginnings-of-People-s-Park--By-RICHARD-BRENNEMAN> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

catahoulachronic.com, ‘History of People’s Park’ Διαθέσιμο στο: <http://blog.catahoulachronic.com/donate/people-s-park> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

christiania.info, Διαθέσιμο στο: <http://www.christiania.info/index2.html> [πρόσβαση 10 Μαρτίου 2015]

Christiania.org, Επίσημη ιστοσελίδα Κοινότητας Κριστιάνια

Christiania 2013 (2013), Διαθέσιμο στο: <http://www.christiania.org/info/christiania-2013/> [πρόσβαση 9 Μαρτίου 2015]

cityofathens.gr, (2013) Διαθέσιμο στο: <https://www.cityofathens.gr/node/22199> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2015]

counterculture.wikia.com, ‘People’s Park’ Διαθέσιμο στο: http://counterculture.wikia.com/wiki/People's_Park [πρόσβαση 12 Μαρτίου 2015]

danculture.dk, Διαθέσιμο στο: <http://www.danculture.dk/2012/05/freetown-christiania-green-area-a-pa-radise-for-birds/> [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

Έλα στην Αγορά (2015), Διαθέσιμο στο: <http://agorakypselis.gr/> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2015]

english.ahram.org, Διαθέσιμο στο: <http://english.ahram.org.eg/News/81365.aspx> [πρόσβαση 9 Μαρτίου 2015]

enimerosi24.gr, ‘Έλα στην Αγορά: Διάλογος για τη Δημοτική Αγορά Κυψέλης’
(2015), Διαθέσιμο στο:

<http://www.enimerosi24.gr/119674/%CE%B5%CE%BB%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA/> [πρόσβαση
12 Μαΐου 2015]

e-thessalia.gr, ‘Σε λίγες ημέρες η ανακαίνιση του «Ματσάγγου»’ (2013), Διαθέσιμο
στο:

<http://e-thessalia.gr/%CF%83%CE%B5-%CE%BB%CE%AF%CE%B3%CE%B5%CF%82-%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82-%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%83/> [πρόσβαση 20 Μαΐου 2015]

eseioanninon.squat.gr, ‘Έκτακτα νέα από το Πάρκο Κύπρου και Πατησίων’ (2014),
Διαθέσιμο

στο:<http://eseioanninon.squat.gr/2014/05/11/%CE%AD%CE%BA%CF%84%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%B1%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%84/> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

flickr.com, Διαθέσιμο στο:

<https://www.flickr.com/search/?q=christiania%20banana%20house> [πρόσβαση 10
Μαρτίου 2015]

flyingsnail.com, ‘May 15, 1969 - Bloody Thursday’, Διαθέσιμο στο:
<http://www.flyingsnail.com/Scrapbook/bloodythursday.html> [πρόσβαση 20 Μαρτίου
2015]

Καριμάλη Α. (2014) ‘Νέα πνοή στην αγορά της Κυψέλης’, Διαθέσιμο στο : <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63984655>

[πρόσβαση 28 Μαρτίου 2015]

kiproukairatisation.blogspot.gr, ‘Ανοιχτή συνέλευση του αυτοδιαχειριζόμενου πάρκου Κύπρου και Πατησίων’ (2010) Διαθέσιμο στο:

<http://kiproukairatisation.blogspot.gr/2010/01/blog-post.html> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

Κορωνάκης Τ. (2014), ‘Αγορά της Κυψέλης: συμβολίζοντας στρατηγικές για την πόλη’, Διαθέσιμο στο: <https://left.gr/news/agora-tis-kypselis-symvolizontas-stratigikes-gia-tin-poli> [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2015]

Μακρογαμβράκης Θ. (2013) ‘Επιστροφή στη ζωή για την ιστορική αγορά της Κυψέλης’, Διαθέσιμο στο:

<http://www.espressonews.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%87%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF/%CF%81%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%B1%CE%B6/118034/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%85%CF%88%CE%AD%CE%BB%CE%B7%CF%82> [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2015]

museumarteutil.net, ‘Inhabitants of Berkeley - People’s park’, Διαθέσιμο στο: <http://museumarteutil.net/projects/peoples-park/> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

museumca.org, ‘Picture this: California Perspectives on American History’, Διαθέσιμο στο: <http://www.museumca.org/picturethis/timeline/unforgettable-change-1960s/people-s-park-fights-uc-land-use-policy-one-dead-thousands-tear-> [πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015]

parkingparko.espivblogs.net, ‘Το πάρκινγκ τους, το πάρκο μας’ (2013), Διαθέσιμο στο: <http://parkingparko.espivblogs.net/about/> [πρόσβαση 27 Μαρτίου 2015]

Πάρκο Κύπρου και Πατησίων (2010), Διαθέσιμο στο : <https://kinisikatoikonektou.wordpress.com/themata/eleftheroixwroi/parkokyprourpathsiwn/> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

Patision Street (2015), Διαθέσιμο στο: <http://squathost.com/patisionstreet/?p=3010> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

peoplespark.org, Επίσημη ιστοσελίδα του People’s Park [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

squathost.com, ‘Συνέλευση αντίστασης και αλληλεγγύης Κυψέλης / Πατησίων’ (2010), Διαθέσιμο στο: <http://squathost.com/patisionstreet/?p=30> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

Stern, S. (2014, September 25) ‘The Free Speech Movement at 50’ Διαθέσιμο στο: <http://www.city-journal.org/2014/eon0925ss.html> [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2015]

Συνέλευση Κατάληψης Ματσάγγου (2003), Διαθέσιμο στο: <http://intersiderale.collectifs.net/spip.php?article335> [πρόσβαση 20 Απριλίου 2015]

Taylor, T. (2014, April 28) ‘Berkeley’s People’s Park marks its 45th anniversary’, Διαθέσιμο στο: <http://www.berkeleyside.com/2014/04/28/berkeleys-peoples-park-marks-its-45th-anniversary/> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

ΤΔΑΑΜ, (2014) Διαθέσιμο στο : <https://www.tem-magnisia.gr/el/2014-06-22-12-29-23> [πρόσβαση 19 Απριλίου 2015]

The radical recipe blog, (2014, August 23) ‘Where are all the Berkeley radicals?’ Διαθέσιμο στο: <https://radicalrecipe.wordpress.com/http://www.flyingsnail.com/Scrapbook/bloodythursday.html> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

theguardian.com, ‘Berkeley: a history of disobedience - in pictures’, Διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/us-news/gallery/2014/nov/15/berkeley-a-history-of-disobedience-in-pictures> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

Thomassen. S.(2013). History of the Christiania area. Διαθέσιμο στο: <http://www.bygst.dk/english/knowledge/christiania/history-of-the-christiania-area/?AspxAutoDetectCookieSupport=1> [πρόσβαση 10 Μαρτίου 2015]

Thörn, H., Wasshede, C., Nilson, T. (2011) ‘Space for urban alternatives, Christiania 1971-2011’, Balto print, Vilnius

tvxs.gr, Πάρκο, όχι πάρκινγκ το πάρκο Κύπρου και Πατησίων με απόφαση του Εφετείου (2010), Διαθέσιμο στο : <http://tvxs.gr/news/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%BF%CF%8C%CF%87%CE%B9%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B3%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%AF%CF%89%CE%BD%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%86%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%B5%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

vrahokipos.net, ‘Η Ιστορία της Christiania. Θεωρητικά κείμενα’ , Διαθέσιμο στο: <http://www.vrahokipos.net/old/groups/christiania.htm> [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2015]

Βίντεο και Ντοκιμαντέρ:

Kitchell Mark (σκηνοθέτης) (1990) ‘Berkeley in the Sixties’ Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=gXo8X4BoPgU [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

The right to the city, (2010) Διαθέσιμο στο: <https://vimeo.com/14895896> [πρόσβαση 27 Μαρτίου 2015]

Τοπική Εναλλακτική Μονάδα (2012), Διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=qLo6l8h6k7c> [πρόσβαση 19 Απριλίου 2015]

Συνεντεύξεις:

Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Τερμίτα (2015)

Ιδρυτικό Μέλος Κατάληψης Ματσάγγου (2015)

Μέλος Κατάληψης Τερμίτα (2015)

Μέλος Liberta (2015)

Πηγές εικόνων Παραρτήματος:

athens.indymedia.org, ‘Για την ολόήμερη γιορτή στο Πάρκο Ναυαρίνου’ (2013), Διαθέσιμο στο: <https://athens.indymedia.org/post/1466892/> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

athens.indymedia.org, ‘Κατάληψη Ματσάγγου/Τερμίτα’ (2013), Διαθέσιμο στο: <https://athens.indymedia.org/post/1494873/> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

attikiexpress.gr , ‘Ανοιχτός διάλογος για τη δημοτική αγορά Κυψέλης το Σάββατο 9/5’ (2015), Διαθέσιμο στο: <http://attikiexpress.gr/anoixtos-dialogos-gia-ti-dimotiki-agora-kipselis-to-savnato-9-5/> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

berkeleyside.com, Berkeley’s People’s Park marks its 45th anniversary (2014, April 28), Διαθέσιμο στο: <http://www.berkeleyside.com/2014/04/28/berkeleys-peoples-park-marks-its-45th-anniversary/> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

berkeleyparks.wordpress.com Berkeley Parks (2012, December 10), Διαθέσιμο στο: <https://berkeleyparks.wordpress.com/2012/12/10/background-and-inception-of-peoples-park/> [πρόσβαση 21 Μαρτίου 2015]

blogyvonne.wordpress.com Διαθέσιμο στο: <https://blogyvonne.wordpress.com/2013/08/09/christiania-copenhagen-denmark/> [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

bygst.dk, Διαθέσιμο στο: <http://www.bygst.dk/english/knowledge/christiania/the-danish-building-property-tasks/> [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

chp1010.com, ‘UC Berkeley Riots Feb 20 1969’, Διαθέσιμο στο: <http://www.chp1010.com/gallery/index.php/CHP-History/UC-Berkeley-Riots--60-s/UC-Berkeley-Riots-Feb-20-1969> [πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015]

commons.wikimedia.org, Διαθέσιμο στο: http://commons.wikimedia.org/wiki/Christiania#/media/File:Copenhagen_entrance_christiania.jpg [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

flyingsnail.com, ‘May 15, 1969 - Bloody Thursday’, Διαθέσιμο στο: <http://www.flyingsnail.com/Scrapbook/bloodythursday.html> [πρόσβαση 20 Μαρτίου 2015]

jamescalbraith.com, Διαθέσιμο στο: <http://jamescalbraith.com/2012/08/21/top-5-inner-city-getaways/> [πρόσβαση 9 Μαρτίου 2015]

kallikratis.net, ‘Ανοίγει το Σάββατο ο διάλογος για το νέο πρόσωπο της Δημοτικής Αγοράς Κυψέλης’ (2015), Διαθέσιμο στο: <http://kallikratis.net/%CE%91%CE%BD%CE%BF%CE%AF%CE%B3%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%A3%CE%AC%CE%B2%CE%B2%CE%B1%CF%84%CE%BF-%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%AD/> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

likealocalguide.com, Διαθέσιμο στο: <http://www.likealocalguide.com/blog/10-alternative-things-to-see-and-do-in-copenhagen/> [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

parkingparko.espinblogs.net, ‘Το πάρκινγκ τους, το πάρκο μας’ (2013), Διαθέσιμο στο: <http://parkingparko.espinblogs.net/about/> [πρόσβαση 27 Μαρτίου 2015]

Patision Street (2015), Διαθέσιμο στο: <http://squathost.com/patisionstreet/?p=3010> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2015]

propaganda.gr, ‘Πως φαντάζεσαι την ιδανική δημοτική αγορά στην Κυψέλη;’ (2015), Διαθέσιμο στο: <http://propaganda.gr/pos-fantazese-tin-idaniki-dimotiki-agora-stin-kipseli/> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

ritsablue.blogspot.gr, Διαθέσιμο στο: <http://ritsablue.blogspot.gr/2011/01/pretty-much-better-tha-before.html> [πρόσβαση 8 Μαΐου 2015]

youonlyliveonce.com, Διαθέσιμο στο: <http://youonlyliveonce.com.au/memoirs-of-christiania-1973-by-maggie-brown/> [πρόσβαση 11 Μαρτίου 2015]

Παράρτημα Φωτογραφιών Κριστιάνια

Εικόνα 1: Η είσοδος της Κριστιάνια το 1973

Πηγή: youonlyliveonce.com

Εικόνα 2: Η είσοδος της Κριστιάνια σήμερα

Πηγή: likealocalguide.com

Εικόνες 3 & 4: Η παρέμβαση στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις

Εικόνα 3

Πηγή: blogyvonne.wordpress.com

Εικόνα 4

Πηγή: commons.wikimedia.org

Εικόνες 5 & 6: Αυτοσχέδια ξύλινα σπίτια στην Κριστιανία

Εικόνα 5

Πηγή: bygst.dk

Εικόνα 6

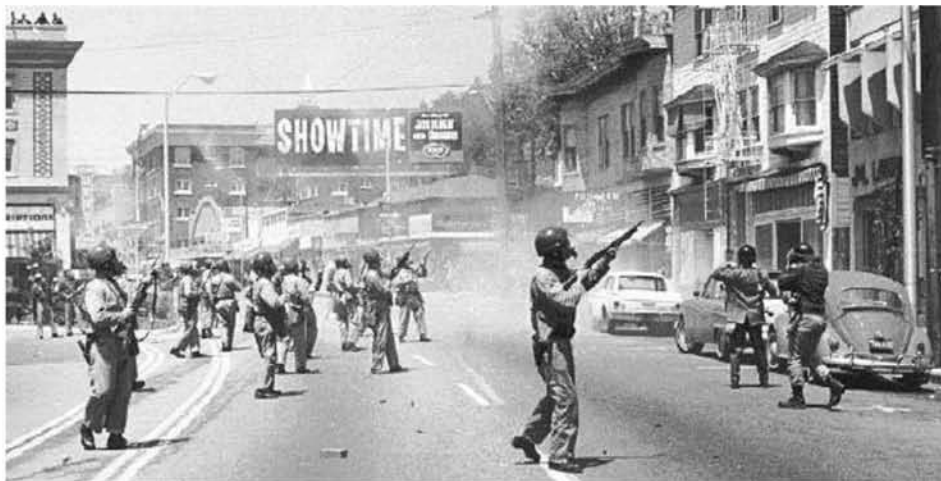

Πηγή: jamescalbraith.com

People’s Park

Εικόνες 7 & 8: Οι συμπλοκές μεταξύ αστυνομικών και διαδηλωτών την «Ματωμένη Πέμπτη» 15 Μαΐου 1969, στο Μπέρκλεϋ

Εικόνα 7

Πηγή: flyingsnail.com

Εικόνα 8

Πηγή: chp1010.com

Εικόνα 9: Ο Στρατός περιφρουρεί το People’s Park

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

***Εικόνα 10: Ο Στρατός έχει περικυκλώσει τους διαδηλωτές που διαμαρτύρονται
για την καταστροφή του People’s Park***

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

***Εικόνα 11: Ο Στρατός περικυκλώνει τους διαδηλωτές οι οποίοι ξεκινούν πορεία
για την δολοφονία του James Rector, 20 Μαΐου 1969***

Πηγή: berkeleyparks.wordpress.com

Εικόνα 12: 2014, Το Peoples's Park γιορτάζει την 45^η επέτειό του.

Πηγή: berkeleyside.com

Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου και Ζωοδόγου πηγής στα Εξάρχεια

Εικόνες 13 & 14: Εργασίες από κατοίκους για το πάρκο Ναυαρίνου.

Εικόνα 13

Πηγή: parkingparko.espivblogs.net

Εικόνα 14

Πηγή: parkingparko.espivblogs.net

Εικόνα 15: Η παιδική χαρά που δημιούργησαν οι κάτοικοι στο Πάρκο Ναυαρίνου

Πηγή: parkingparko.espivblogs.net

Εικόνα 16: Μουσική εκδήλωση στο Πάρκο Ναυαρίνου

Πηγή: parkingparko.espivblogs.net

Εικόνα 17: 2013, Η 4^η επέτειος του πάρκου Ναυαρίνου

Πηγή: athens.indymedia.org

Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Κύπρου και Πατησίων

*Εικόνες 18 & 19: Κατά τη διάρκεια εργασιών για τη δημιουργία του Πάρκου
Κύπρου – Πατησίων*

Εικόνα 18

Πηγή: Patision Street, 2015

Εικόνα 19

Πηγή: Patision Street, 2015

Εικόνα 20: Αφίσα- κάλεσμα σε εκδηλώσεις για τα 6 χρόνια λειτουργίας του Πάρκου Κύπρου- Πατησίων.

Πηγή: Patision Street, 2015

Η Δημοτική Αγορά Κυψέλης

*Εικόνα 21: Η Δημοτική Αγορά Κυψέλης όταν την λειτουργούσαν οι κάτοικοι της
Κυψέλης*

Πηγή: kallikratis.net

Εικόνα 22: 2015, Η πρόσοψη της Δημοτικής Αγορά Κυψέλης σήμερα

Πηγή: attikipress.gr

***Εικόνα 23: 2015, Το εσωτερικό της Δημοτικής Αγορά Κυψέλης κατά τη διάρκεια
των εργασιών αποκατάστασης από το Δήμο***

Πηγή: popaganda.gr

Κατάληψη Τερμίτα

Εικόνα 24: Στον υπαίθριο χώρο της Κατάληψης

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

*Εικόνα 25: Το «Χημείο», Αυτοδιαχειριζόμενος χώρος αναψυχής
(βλ. Χάρτη 2.22, κτίριο 4)*

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

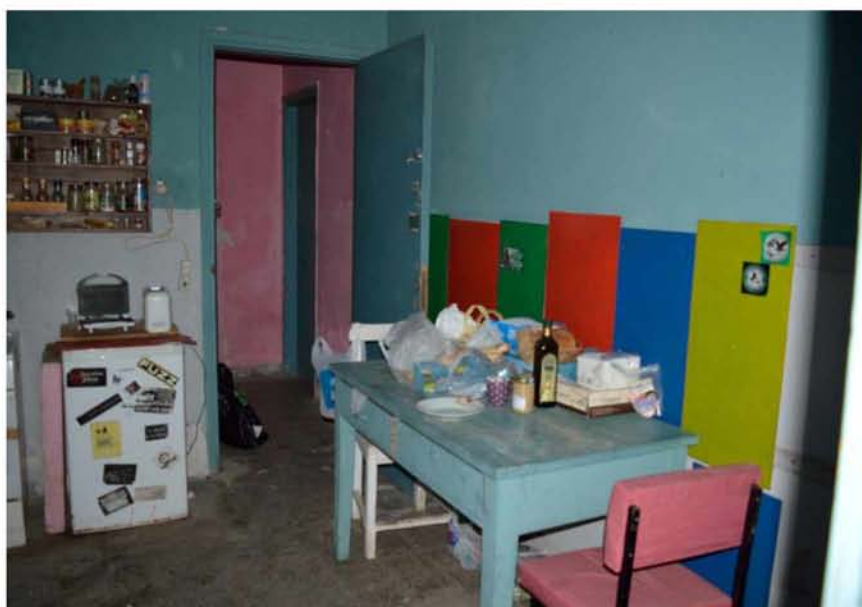
Εικόνες 26 - 32: Στο εσωτερικό των κατοικιών

Εικόνα 26

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 27

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 28

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 29

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 30

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 31

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 32

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Κατάληψη Ματσάγγου

Εικόνα 33: Το κτίριο της Κατάληψης Ματσάγγου

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 34: Η είσοδος της Κατάληψης Ματσάγγου

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο

Εικόνα 35: Το καφενείο της Κατάληψης Ματσάγγου

Πηγή: ritsablue.blogspot.gr

Εικόνες 36: Στο εσωτερικό του κατειλημμένου χώρου

Εικόνα 45

Πηγή: ritsablue.blogspot.gr

Εικόνα 37: Προβολή ταινίας στο χώρο της Κατάληψης Ματσάγγου

Πηγή: athens.indymedia.org

Εικόνα 38: Καλλιτεχνική εκδήλωση στο χώρο της Κατάληψης Ματσάγγου

Πηγή: ritsablue.blogspot.gr